

VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

België

Tweede en derde periodiek rapport

April 2020

Inleiding

Dit rapport wordt ingediend op grond van artikel 35 van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap - door België bekrachtigd op 02/07/2009. Het is opgesteld volgens de nieuwe facultatieve procedure die in 2013 door het Comité voor de rechten van personen met een handicap werd ingesteld - en door België aanvaard op 26/10/2017.

Dit rapport brengt verslag uit over het nieuwe beleid en de wetgevende, regelgevende, jurisprudentiële en administratieve wijzigingen met betrekking tot de inhoudelijke artikelen van het Verdrag, aangenomen sinds de publicatie van het eerste rapport van België in 2011 (CRPD/C/BEL/1), de antwoorden ervan in 2014 vóór het werd voorgesteld (CRPD/C/BEL/Q/1/Add.1) en de tussentijdse opvolging van de slotopmerkingen van het Comité (CRPD/C/BEL/CO/1) tot en met 31/12/2019. De nieuwe maatregelen die sindsdien zijn aangenomen, zullen tijdens de voorstelling worden besproken. Tot slot wordt voor een beschrijving van de werking van België verwezen naar het gemeenschappelijke basisdocument.¹

Ter voorbereiding van dit rapport kwamen de vertegenwoordigers van de Belgische overheid en het maatschappelijk middenveld (Belgian Disability Forum en GRIP vzw) en Unia (Interfederaal Gelijkekansencentrum) op 05.03.2020 samen.

A. Doel en algemene verplichtingen

Vraag 1.

a) Gelet op de bevoegdheidsverdeling worden de aanpassingen van de wetgeving om te voldoen aan de verplichtingen die voortvloeien uit het Verdrag op de verschillende bevoegdheidsniveaus doorgevoerd. Elke entiteit volgt haar eigen methodologie om deze aanpassingen te sturen en te coördineren (zie vraag 2). De interfederale samenwerking voor de uitvoering van het Verdrag vindt plaats op ambtelijk niveau tussen de Focal Points, met ondersteuning door het interfederaal coördinatiemechanisme (zie vraag 31).

b) Zie c) voor de begripsbepaling "handicap" op basis van de rechten van de mens.

De Vlaamse Gemeenschap heeft het decreet houdende de persoonsvolgende financiering¹ (zie vraag 18) goedgekeurd en een wetgeving betreffende het onderwijs (zie vraag 22) aangenomen ter bevordering van de autonomie en zelfredzaamheid van personen met een handicap.

Het Vlaams Gewest heeft wijzigingen aangebracht in het decreet betreffende de tewerkstelling (zie vraag 25).

In Brussel heeft de Fransse Gemeenschapscommissie (FGC) de inclusie van personen met een handicap in haar wetgeving versterkt.²

De Duitstalige Gemeenschap heeft haar wetgeving en steunmaatregelen ten gunste van personen met een handicap aangepast (zie c).³

c) Wat de afstemming betreft m.b.t. het concept "handicap", bestaan er momenteel geen gerichte initiatieven om tot een gemeenschappelijke begripsbepaling tussen de verschillende beleidsniveaus te komen. De definities in de nieuwe wetgeving zijn echter consistent en gebaseerd op het mensenrechtenmodel.⁴ Daarnaast zijn er maatregelen genomen om de bestaande concepten van handicap aan te passen voor de toekenning van uitkeringen en andere sociale steunmaatregelen.

Op federaal niveau werd aan verschillende universiteiten een onderzoekopdracht toevertrouwd om een nieuw evaluatie-instrument voor de toekenning van de integratietegemoetkoming voor personen met een handicap op te maken. Dit nieuwe instrument is inmiddels ontwikkeld en werd in 2019 gelanceerd. Het is gebaseerd op de concepten van de 'Internationale Classificatie van het menselijke Functioneren' en neemt afstand van het medisch model. De focus ligt op de volwaardige deelname aan het maatschappelijke leven.⁵

In de Duitstalige Gemeenschap maakt de 'Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben' (DSL) sinds 2019 onder meer gebruik van de 'Internationale Classificatie van het menselijke Functioneren' en BelRai als beoordelingsinstrumenten om de ondersteuningsbehoeften te evalueren. Deze houden rekening met andere criteria dan de louter medische. In de volgende uitvoeringsfase van het regionale ontwikkelingsconcept is het de bedoeling om de sociale wetgeving verder aan te passen en te actualiseren, zodat deze in overeenstemming is met het mensenrechtenmodel en het ondersteuningsaanbod kan voldoen aan de behoeften van personen met een handicap.

Vraag 2.

Op verschillende beleidsniveaus zijn plannen en strategieën ontwikkeld gericht op het bevorderen van de rechten van personen met een handicap.

Op federaal niveau is er het federale actieplan voor personen met een handicap, dat in 2016 werd goedgekeurd, en dat uit twee delen bestaat. Het deel Handistreaming omvat transversale acties en doelstellingen, waarbij de ministers en staatssecretarissen zich ertoe verbinden de handicapdimensie elk jaar in ten minste twee beleidslijnen van hun algemene beleidsnota te integreren. Over de integratie van de handicapdimensie in deze maatregelen wordt verslag uitgebracht aan de Ministerraad. Het doel is te onderzoeken welk effect de betreffende beleidsmaatregel zou kunnen hebben op personen met een handicap, en om een handicap 'mainstreaming reflex' te creëren in de verschillende bevoegdheidsgebieden. Het tweede deel omvat 'specifieke maatregelen en doelstellingen' en heeft tot doel de aanbevelingen van het VN-comité op te volgen, rekening houdend met de opmerkingen en adviezen van het maatschappelijk middenveld en het onafhankelijke mechanisme.

Vlaanderen gebruikt de Open Coördinatiemethode voor de mainstreaming van een handicapperspectief (en van het genderaspect) in de verschillende bevoegdheidsdomeinen. Deze methode is bij decreet⁶ verankerd in het gelijkheidsbeleid, wat betekent dat de verantwoordelijkheid niet alleen bij de minister van Gelijke Kansen ligt, maar bij alle regeringsleden. Aan het begin van elke nieuwe legislatuur stelt de regering, in nauw overleg met het maatschappelijk middenveld, een gemeenschappelijk doelstellingenkader vast, dat vervolgens in twee cycli worden vertaald in actieplannen ter uitvoering van deze doelstellingen. Dit resulteert in de Horizontale Gelijkekansenbeleidsplannen. Die geven een overzicht van de ambities en acties ter uitvoering van het Verdrag.⁷ Voor de legislatuur 2015-19 lag de focus onder meer op de doelstellingen met betrekking tot beeldvorming, gegevensverzameling en -monitoring, toegankelijkheid en participatie.

In het Waals Gewest wordt door het AVIQ een driejarig rapport opgesteld over de toepassing van 'handistreaming' door de Waalse instellingen van openbaar nut. In het eerste rapport wordt benadrukt dat dit decreet "bijdraagt aan de mentaliteitsverandering en aan de transversale versterking van het overheidsbeleid". Handistreaming is opgenomen in de regionale beleidsverklaring van de huidige legislatuur.

In Brussel werd in 2015 het 'Handistreaming Handvest'⁸ aangenomen door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) en de Franse Gemeenschapscommissie (FGC). Dit handvest houdt in dat elke minister specifieke aandacht moet besteden aan de rechten van personen met een handicap in het kader van zijn of haar bevoegdheden. Het handvest is wettelijk verankerd in de wetgeving van de drie Brusselse gefedereerde entiteiten.⁹ Bij de FGC werd handistreaming als prioriteit in de Brusselse opleidingsacties geïmplementeerd door de erkenning van verschillende specifieke ondersteunende diensten. In het kader van de strategie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de integratie van een handicapperspectief in de verschillende domeinen, hebben equal.brussels en CAWaB (Collectif Accessibilité Wallonie-Bruxelles) bovendien acht proefprojecten in 2018-2019 ondersteund.¹⁰

In de Duitstalige Gemeenschap werd het actieplan "DG Inklusiv 2025" in 2015 goedgekeurd, met het oog op de uitvoering van het Verdrag, om gevolg te geven aan aanbeveling §6. Dit plan dient als richtsnoer voor de uitvoering van acties ter bevordering van de inclusie van personen met een handicap.

Vraag 3.

Op federaal niveau wordt de deelname van personen met een handicap aan de uitwerking, uitvoering en herziening van de wetteksten en beleidslijnen met betrekking tot handicap voornamelijk gerealiseerd door middel van raadpleging van en contacten met de Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap (NHRPH). De NHRPH is bevoegd voor alle materies die het leven van personen met een handicap kunnen beïnvloeden. De leden van de regering en de administratie kunnen advies vragen over de voorstellen, en de Raad kan ook op eigen initiatief adviezen uitbrengen. Dit advies is verplicht voor voorstellen met betrekking tot uitkeringen voormensen met een handicap. Het coördinatiemechanisme ondersteunt de NHRPH door de adviezen te verspreiden binnen alle betrokken administraties.

Op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest bestaat er een traditie van beleidsparticipatie van personen met een handicap op sectoraal niveau, via een vertegenwoordiging in verschillende werkgroepen en comités.¹¹ Het doelstellingenkader (2015-2019) van het horizontale gelijkheidsbeleid stelt dat de participatie van personen met een handicap moet worden versterkt, te beginnen met de beleidsparticipatie. Het Agentschap Toegankelijkheid 'Inter' heeft initiatieven op touw gezet om ervaringsdeskundigen meer te betrekken bij het beleid.¹² Daarnaast subsidieert de Vlaamse Regering heel wat handicaporganisaties die de deelname van personen met een handicap aan het beleid faciliteren via allerlei directe en indirecte interventies, waaronder GRIP¹³ en 'Onze Nieuwe Toekomst'.¹⁴

In de Franse Gemeenschap voorzien het decreet van 30/01/2014 betreffende het inclusief hoger onderwijs en het decreet van 30/06/2016 betreffende het onderwijs voor sociale promotie in de deelname van representatieve organisaties van personen met een handicap aan commissies die zich met dit type van onderwijs bezighouden.¹⁵¹⁶

In het Waaals Gewest is de deelname van personen met een handicap aan de Conseil de Stratégie et de Prospective¹⁷ voorzien via een niet-permanente groep van deskundigen.¹⁸ In afwachting van de goedkeuring van een uitvoeringsbesluit wordt de deelname van personen met een handicap binnen het college van de Raad verzekerd door twee leden die door het afdelingscomité Handicap worden benoemd.¹⁹

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de nieuwe Brusselse Raad voor Personen met een Handicap betrokken bij de ontwikkeling, uitvoering en opvolging van de wetgeving. De opdracht van de Raad bestaat erin adviezen en aanbevelingen te formuleren over kwesties die verband houden met de inclusie van personen met een handicap in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest evenals op andere bevoegdheidsniveaus, voor zover er een impact is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Bij de FGC worden sinds 2017 alle regelgevingsteksten die door het College zijn aangenomen, beoordeeld door een handstreaming-bril.²⁰²¹ Een coördinatiegroep, die belast is met de uitvoering van het Handstreaming-decreet, legt de ontwerpplannen, het tussentijds rapport en het rapport op het einde van legislatuur voor aan de Adviesraad.²²

Vraag 4.

In 2018 werd in Vlaanderen op initiatief van een collectief van meer dan twintig handicaporganisaties, een denkoefening opgestart om personen met een handicap een volwaardige stem te geven in het beleidsgebeuren. Dit collectief ontwierp een kader van de 'Vlaamse Adviesraad voor Personen met een Handicap' volgens het principe 'Nothing about us, without us'. Het opzet is de maximale betrokkenheid van het volledige handicapmiddenveld evenals de betrokkenheid van zij die niet vertegenwoordigd zijn via het klassieke verenigingsleven. . Voor de uitvoering van het proefproject werd een budget van € 700.000 vrijgemaakt. Het project zal in 2020 worden geëvalueerd met het oog op een eventuele decretale verankering.

In het Waalse Gewest worden personen met een handicap en hun representatieve organisaties betrokken bij het beleid. Zij zijn structureel vertegenwoordigd via de 'Commission wallonne des personnes handicapées'. Sedert de oprichting van het AVIQ bij decreet van 01/01/2016 wordt de adviesfunctie waargenomen door een orgaan van het Agentschap, dat op termijn de 'Commission wallonne des personnes handicapées' zal vervangen.²³

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd in 2018 de Brusselse Raad voor personen met een handicap opgericht.²⁴ Hij is samengesteld uit leden van de andere adviesraden van de gemeenschapsentiteiten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, vijf deskundigen op het gebied van handistreaming uit het maatschappelijk middenveld en een vertegenwoordiger van Unia. De Raad is een onafhankelijk orgaan met een afzonderlijke begroting (€ 30.000 euro in 2019).

Bij de GGC is de adviesfunctie geïntegreerd binnen Iriscare.²⁵ De Commissie 'Personen met een Handicap' zetelt in aangepaste samenstelling en bestaat uit organisaties uit dedienstverleningssector, verzekeringsinstellingen en handicaporganisaties , die hun vertegenwoordigers en/of de vertegenwoordigers van de gebruikers aanduiden .

De Regering van de Duitstalige Gemeenschap heeft zich ertoe verbonden het maatschappelijk middenveld te ondersteunen bij de oprichting van een adviesraad met rechtspersoonlijkheid en heeft voldoende financiële middelen ter beschikking te stellen zodra de handicaporganisaties akkoord zijn over de statuten, de doelstellingen en de werking van de raad.

B. Specifieke rechten

Gelijkheid en non-discriminatie

Vraag 5.

a) Voor discriminatie op het werk, zie vraag 25c. Voor het federale niveau, zie 5b.

In de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest werd in 2019 een evaluatiestudie opgestart over het Gelijkheidsdecreet en meer bepaald de bepalingen met betrekking tot het non-discriminatiebeleid.²⁶ Dit decreet voorziet in de omzetting van de relevante Europese richtlijnen en de uitvoering van de verdragen zoals het CEDAW en het CRPD. De centrale onderzoeksvraag is of het huidige decreet wel een afdoend kader biedt voor een doeltreffend antidiscriminatiebeleid.²⁷

Het Waalse Gewest heeft in 2019 het begrip meervoudige discriminatie in zijn antidiscriminatiewetgeving opgenomen, ook voor wat de beschermde gronden handicap en gender betreft.²⁸

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft zijn antidiscriminatiewetgeving aangescherpt met de goedkeuring van de Ordonnantie van 5 oktober 2017 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie en ter bevordering van gelijke behandeling, de Kaderordonnantie van 25/04/2019 met het oog op een beleid voor de bevordering van diversiteit en de bestrijding van discriminatie bij de Brusselse plaatselijke ambtenarij en de Ordonnantie van 21 december 2018 tot wijziging van de Brusselse Huisvestingscode teneinde discriminatie op de huisvestingsmarkt te bestrijden. Volgens de Huisvestingscode is de gewestelijke inspectiedienst onder meer verantwoordelijk voor het vaststellen van discriminatie na een situatietest.²⁹

De Duitstalige Gemeenschap beschikt sinds 2017 over een contactpunt voor discriminatie. Prisma, een adviescentrum voor vrouwen en slachtoffers van geweld, en Unia houden regelmatig spreekuren in de lokalen van het Parlement.

b) Op federaal niveau werd een Commissie van twaalf deskundigen belast met de evaluatie van de drie antidiscriminatiewetten.³⁰ Haar mandaat bestrijkt de periode 2016-2021. In 2017 stelde de Commissie van deskundigen een eerste tussentijds rapport³¹ op met 33 aanbevelingen om de doeltreffendheid en de toepassing van de wetgeving te verbeteren.

Uit deze aanbevelingen is onder meer de noodzaak gebleken om gekruiste en meervoudige discriminatie, discriminatie door associatie en discriminatie op basis van een gezondheidstoestand gerelateerd aan feiten uit het verleden in de wetgeving op te nemen. De Commissie adviseert ook om deze aanpassingen te koppelen aan een denkoefening over passende sancties in geval van meervoudige discriminatie en over de aanpassing van het mandaat van gelijkheidsorganen. Er wordt momenteel gewerkt aan wetteksten waarin een aantal van deze aanbevelingen vervat zitten.

Bovendien is de Commissie van plan "het hele sanctioneringssysteem" dat door de wetten van 2007 is ingevoerd, te herzien. Dit onderzoek zal nagaan of de bestaande financiële sancties adequaat, evenredig en afschrikkend zijn, met dien verstande dat de toegepaste sancties niet buitensporig mogen zijn in functie van de evenredigheidstoets.. Het onderzoek bekijkt ook de relevantie en de

wenselijkheid van de invoering van eventuele niet-geldelijke sancties, in het licht van buitenlandse ervaringen".³²

Vrouwen met een handicap

Vraag 6.

a) Verschillende beleidsniveaus streven naar de integratie van gender in alle beleidslijnen (gendermainstreaming), met inbegrip van het aspect handicap, en omgekeerd naar de integratie van handicap in alle beleidslijnen (handistreaming), met inbegrip van het aspect gender.

Voor de bestrijding van meervoudige en gekruiste discriminatie, zie vraag 5. Voor geweld tegen vrouwen en meisjes met een handicap, zie vraag 16a. Zie vraag 2 voor de actieplannen voor de integratie van de handicapdimensie.

In 2018 organiseerde België het 'gender & handicap' -evenement in de marge van de UNCRPD-Conferentie van de Verdragstaten bij het UNCRPD, waarbij bijzondere aandacht uitging naar seksuele en reproductieve rechten.³³

Tijdens de onderhandelingen over de 'Agreed Conclusions' in het kader van de Commissie voor Status van de Vrouw dringt België er steeds op aan dat hierin veelvoudige en gekruiste discriminatie ook wordt opgenomen. België heeft bij verschillende gelegenheden de rol van onderhandelaar voor de EU in deze kwestie op zich genomen.

Op federaal niveau moeten sinds 2014 alle ontwerpen van wetgevende en reglementaire handelingen die aan de Ministerraad worden voorgelegd, onderworpen worden aan een 'regelgevingsimpactanalyse' die ook een gendercomponent bevat. In 2015 heeft de regering het federaal plan gendermainstreaming goedgekeurd.³⁴ Het plan bevat een reeks verbintenissen om de genderdimensie te integreren in onder meer het beleid voor personen met een handicap.³⁵ Binnen de FOD Sociale Zekerheid, die verantwoordelijk is voor de federale uitkeringen aan personen met een handicap, werd een opleiding gendermainstreaming georganiseerd. De opleiding werd ook gevolgd door het Belgian Disability Forum (BDF) en het coördinatiemechanisme voor UNCRPD.

In 2016 heeft de Franse Gemeenschap het decreet betreffende de integratie van de genderdimensie in alle beleid van de Franse Gemeenschap³⁶ goedgekeurd. In 2017 werd de gendertest ingevoerd.

In het Waals Gewest werden wetgevingsbesluiten aangenomen ter aanvulling van het decreet³⁷ tot invoering van de gendertest.³⁸

In Brussel onderwerpt de FGC alle ontwerpteksten aan een analyseprocedure voor gendermainstreaming.

b) Zie vragen 22 en 25 voor de algemene maatregelen.

De Franse Gemeenschap, het Waals Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Duitstalige Gemeenschap hebben workshops zelfverdediging georganiseerd voor vrouwen met een handicap. Het doel ervan was om het zelfvertrouwen en de assertiviteit van deze vrouwen te bevorderen.³⁹

kinderen met een handicap

Vraag 7.

a) Voor de gezinstoelagen, zie vraag 26. Er wordt ook verwezen naar het rapport CRC/C/BEL/5-6 (§ 110-120).⁴⁰

In de Vlaamse Gemeenschap is de organisatie van handicap-specifieke ondersteuning voor minderjarigen met een handicap de laatste jaren grondig van koers veranderd door de focus te leggen op vraaggestuurde ondersteuning met het oog op meer inclusie.

De rechtstreeks toegankelijke hulp (€ 2.000.000 extra in 2019), het maandelijkse zorgbasisbudget (€ 300) en de ondersteuning van het netwerk voor kinderen met een handicap werd versterkt. Tegelijkertijd werd het 'persoonlijk-assistentiebudget' (BAP) verhoogd. Op 30 juni 2018 kregen 882 jongeren een BAP toegekend. Dit is een stijging met 29,8% ten opzichte van 2017. In 2019 bedroeg het totale BAP-budget € 38.500.000, waarvan meer dan €12.000.000 voor nieuwe allocaties. Het principe van de 'persoonsgebonden financiering' bestaat reeds voor volwassenen. De persoonsvolgende financiering voor minderjarigen zal vanaf 2020 worden ingevoerd.

Wat de kinderopvang betreft, zijn er sinds 2014 niet minder dan 16 'inclusieve opvangcentra', die inclusieve kinderopvang organiseren of inclusiecoaches ter beschikking stellen in andere opvangmilieus. De 16 inclusiecoaches begeleiden jaarlijks tussen de 200 en 240 opvangteams.

De Vlaamse Regering heeft ook initiatieven genomen om de inclusie op het vlak van vrijetijdsactiviteiten te stimuleren, waaronder opleidingen om jeugdbewegingen en vakantiecampen inclusiever te maken;⁴¹ structurele subsidies voor jeugdactiviteiten voor kinderen en jongeren met een handicap;⁴² het 'Masterplan Diversiteit in/en Jeugdwerk' om een nog inclusiever en beter aangepast beleid voor kinderen en jongeren met een handicap te ontwikkelen, enz.

In de Franse Gemeenschap lopen specifieke projecten voor kinderen met een handicap, 'Transition Ecole Vie Active'. De samenwerking tussen het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap heeft het mogelijk gemaakt om acht ondersteunende structuren te ontwikkelen voor de inclusie van kinderen van 0 tot 3 jaar. Daarnaast hebben 19 diensten voor vroegtijdige hulp als taak kinderen van 0-6 jaar te ondersteunen, onder meer op school. 1500 gezinnen hebben gebruik gemaakt van deze diensten. Het AViQ neemt deel aan en ondersteunt het platform 'Annonce du handicap', dat tot doel heeft gezinnen beter te informeren op het ogenblik van de handicapvaststelling bij het kind alsook om vormingen te voorzien voor de professionele sector. 353 kinderen hebben reeds technische ondersteuning gekregen.

In het Waals Gewest kunnen bepaalde kinderen die specifieke steun nodig hebben, een beroep doen op een van de 31 diensten voor integratiesteun van het Waalse Gewest. 3.000 kinderen worden in hun leefomgeving begeleid in hun individueel traject, dat samen met het gezin en externe werkers is opgesteld. Er worden ook specifieke opleidingen voor gezinsleden georganiseerd. Bovendien werden 137 kinderen via vijf gezinsondersteunende diensten in pleeggezinnen geplaatst in 2017. Daarnaast werden 437 kinderen die tijdelijk of gedeeltelijk school verlieten, in een van de 16 gespecialiseerde dagopvangdiensten (Sas-J) ondergebracht, om zo hun geleidelijke herintegratie te bevorderen, in samenspraak met de scholen.⁴³ Tot slot werden 2.051 kinderen opgevangen door een van de 52 residentiële jongerendiensten (SRJ).⁴⁴ Deze diensten zorgen voor de organisatie van het levensproject van het kind, in overleg met het kind zelf, met als doel dat het kind zich openstelt voor de gemeenschap. In 2018 hebben 390 jongeren deelgenomen aan nieuwe projecten ter bevordering van hun zelfredzaamheid en volwassen levensproject, dankzij de 65 diensten voor begeleid wonen. Er

werden 17 personen begeleid in het kader van een innovatief systeem rond begeleid wonen. De samenwerking tussen de federale overheid en het Waalse Gewest heeft het mogelijk gemaakt om zeven mobiele interventie-eenheden op te richten voor mensen met een dubbele diagnose, waardoor ziekenhuisopnames zoveel mogelijk worden vermeden, vooral voor kinderen.⁴⁵ Er zijn extra middelen vrijgemaakt voor prioritaire gevallen binnen het AVIQ.⁴⁶

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ondersteunt het Handyfriends-platform dat gezinnen met een handicap en studenten uit de sociale en medische sector met elkaar verbindt.

Bij de FGC werd de regelgeving in 2018 aangepast om de acties van de begeleidingsdiensten ten behoeve van kinderen met een handicap in kinderdagverblijven en bij inclusieve trajecten in het normale onderwijs kracht bij te zetten.

De Duitstalige Gemeenschap heeft in 2016 in het kader van de buitenschoolse opvang een proefproject opgezet om kinderen met een handicap te kunnen opvangen. De begeleiders worden opgeleid en bewust gemaakt van de noden van kinderen met een handicap.

b) In de Vlaamse Gemeenschap is de regelgeving inzake de opvang van minderjarigen gewijzigd.⁴⁷ De traditioneel erkende structuren zijn geëvolueerd naar multifunctionele centra (MFC's) die hun capaciteit kunnen inzetten al naargelang de vraag. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen verschillende ondersteuningsfuncties in de vorm van verblijf, dagbesteding/dagopvang en begeleiding. Deze flexibilisering van het aanbod voor personen met een lichte handicap draagt bij tot een lager aandeel van residentiële zorg in Vlaanderen.

In 2018 werden ongeveer 11.000 kinderen en jongeren geholpen in een MFC: 64% van hen verbleef er ten minste één dag in het kader van hun ondersteuningsbehoefte.⁴⁸ Het budget bedraagt ongeveer € 435.000.000 voor 11.099 minderjarigen.

Naast de bovengenoemde ondersteuningsvormen die niet rechtstreeks toegankelijk zijn, erkent en subsidieert het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) ook rechtstreeks toegankelijke hulp voor minderjarigen. In 2018 maakten ongeveer 14.000 kinderen en jongeren onder de 21 jaar gebruik van deze diensten: 3% van hen benutte de mogelijkheid tot verblijf via deze rechtstreeks toegankelijke hulp, en dit voor minder dan 60 nachten op jaarbasis.

Cijfers over kinderen met een handicap in pleeggezinnen zijn enkel beschikbaar voor pleeggezinnen in niet-rechtstreeks toegankelijke hulp zijn.⁴⁹ Bij de directe hulp wordt niet geregistreerd of de kinderen een handicap hebben of niet.

Het Waals Gewest beschikt over 3.132 plaatsen in 52 residentiële diensten voor jongeren en 437 plaatsen in 16 diensten voor gespecialiseerde opvang van jongeren. Op basis van de ramingen van de kinderbijslagfondsen in december 2017, verblijven 1.402 van de in totaal 20.217 kinderen met een handicap in instellingen en 69 bij particulieren.

In de Duitstalige Gemeenschap zijn er geen pleeggezinnen specifiek voor kinderen met een handicap. Gezinnen worden er ondersteund door begeleidingsdiensten en hebben de mogelijkheid om gebruik te maken van een korte verblijfs- of 'respijt'-dienst. Vanaf de middelbare school is opvang voor kinderen met een handicap voorzien in een internaat dat deel uitmaakt van een centrum voor aangepaste pedagogie. Sedert 2014 verblijven gemiddeld 20 kinderen met een handicap met een ondersteuning in de jeugdzorg in pleeggezinnen, instellingen of internaten. Van deze kinderen verblijven er gemiddeld 10 tot 11 in een pleeggezin, 7 tot 10 in een instelling en 1 tot 2 in een internaat.

Sensibilisering

Vraag 8.

a) Alle handicap gerelateerde initiatieven van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest worden genomen in functie en in het kader van het Verdrag. . Dat is bijvoorbeeld ook het geval voor de verschillende bewustmakingscampagnes rond handicap.⁵⁰

In het Waalse Gewest heeft het AVIQ de 'Wikiwiph' website opgezet, met toegankelijke thematische informatiefiches over hulp, advies en de rechten van personen met een handicap in alle aspecten van het dagelijks leven.⁵¹

In de Duitstalige Gemeenschap heeft de DSL een brochure uitgegeven waarin het Verdrag en aanverwante concepten aan een breder publiek worden voorgesteld, d.w.z. aan personen die werken met personen met een handicap, aan personen met een handicap zelf en aan hun familieleden.⁵²

b) De medische benadering van handicap is nog steeds zeer aanwezig in de Vlaamse samenleving en de evolutie naar een mensenrechtenperspectief verloopt zeer traag. Daarom blijft de Vlaamse Regering inzetten op niet-stereotyperend beeldvorming. Naast de structurele financiering van organisaties⁵³, worden projecten ondersteund gericht op het doorbreken van stereotypen over mensen met een verstandelijke beperking⁵⁴ en slechtzienden⁵⁵, evenals bewustwordingsinitiatieven voor (toekomstige) journalisten.⁵⁶ Er is ook onderzoek verricht naar de voorstelling en perceptie van handicaps in de media⁵⁷ en naar persoonlijke ervaringen met inclusie.⁵⁸ In het beheerscontract 2016-2020 van de Vlaamse Radio -en Televisieomroeporganisatie wordt aandacht voor diversiteit als prioriteit vooropgesteld en wordt een genuanceerd en niet-stereotiep beeld van handicap vooropgesteld.

De Franse Gemeenschap heeft brochures gepubliceerd en verspreid onder de titel "Fureur de lire" (leeswoede) met als thema handicap.⁵⁹

Het Waalse Gewest sensibiliseert burgers en moedigt hen aan tot inclusief gedrag door middel van communicatiecampagnes op sociale media⁶⁰, televisie en radio⁶¹, via sensibiliseringsactiviteiten tijdens evenementen voor het grote publiek, en via activiteiten in scholen, gemeenten en ziekenhuizen. Het AVIQ heeft ook een bewustmakingstool ontworpen voor leerkrachten in het kleuter- en basisonderwijs .

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een sensibiliseringscampagne gelanceerd om het publiek aan te moedigen meer aandacht te schenken aan de moeilijkheden die personen met een handicap in de openbare ruimte ervaren om daar waar mogelijk met een kleine impuls het verschil te maken.⁶² Het Gewest heeft in deze context het project 'ChaisArt, l'art de la chaise: Une expo pour l'autonomie' gesubsidieerd.⁶³

In de Duitstalige Gemeenschap heeft het project 'DG Inclusiv' tot doel de verschillende actoren in de samenleving te sensibiliseren voor het thema 'handicap', en scholen, sportclubs,⁶⁴ verenigingen en bedrijven aan te moedigen om hun activiteiten open te stellen voor mensen met een handicap met oog op meer inclusie.

c) Op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaams Gewest zijn de organisaties van personen met een handicap niet alleen betrokken bij nieuwe bewustmakingscampagnes via denkgroepen, maar ook bij het ontwerpen, ontwikkelen of vernieuwen van bewustmakings- of informatietools. GRIP, een belangrijke partner op het gebied van sensibilisering, heeft in de loop der jaren verschillende bewustmakingscampagnes opgezet.⁶⁵

De hoger vermelde bewustmakingsactiviteiten van de Franse Gemeenschap werden geleid door mensen met een handicap zelf, die actief zijn in verenigingen die zich inzetten voor meer inclusie.

In de Duitstalige Gemeenschap worden personen met een handicap actief betrokken bij de sensibiliseringsactiviteiten van 'DG Inklusiv', die worden aangepast aan een divers publiek.

Toegankelijkheid

Vraag 9.

Voor de toegankelijkheid van het web zie vraag 20.

a) Op federaal niveau heeft de Regie der Gebouwen in 2018 een reeks nieuwe verplichtingen en aanbevelingen aangenomen⁶⁶ bestemd voor ontwerpers en gebouwbeheerders.⁶⁷ Bovendien heeft de Regie der Gebouwen elektronische formulieren ontwikkeld voor een toegankelijkheidsscan van de gebouwen waarvan zij eigenaar⁶⁸ zijn en een sensibiliseringsdocument voor federale gebouwen verspreid.⁶⁹ Sedert 2016 heeft de Regie der Gebouwen, naast de UNCPRD-referentiepersoon tewerkgesteld bij de centrale dienst, in elke lokale directie een medewerker aangesteld die zich specifiek bezighoudt met toegankelijkheidskwesties in alle projecten.⁷⁰

In de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest is het Agentschap Toegankelijk Vlaanderen (Inter vzw)⁷¹ sinds 01/05/2015 operationeel. Inter ondersteunt en adviseert de Vlaamse overheid, de provinciale en lokale overheden, ondersteunt de bouw- en architectuursector in alle fasen van het bouwproces. Daarnaast sensibiliseert, onderzoekt en organiseert Inter opleidingen en toegankelijkheidsscreenings. In het Horizontale Gelijkekansenbeleidsplan 2015-2019 is de doelstelling opgenomen om een volledige toegankelijkheid te bereiken.⁷² Volgende initiatieven werden in dit kader genomen:

- een toegankelijkheidsclausule in de nieuwe erkenningsnormen voor diensten aan senioren.
- een nieuwe 'Ontwerpleidraad Sociale Woningbouw' met richtlijnen voor het ontwerp en de bouw van sociale woningen.
- de ontwikkeling van een toegankelijkheidslabel voor kantoorgebouwen.⁷³

Er loopt een project om de verzameling van en de toegang tot toegankelijkheidsinformatie te optimaliseren via de website 'Toegankelijk Vlaanderen' (ToeVla).⁷⁴

In het Waalse Gewest heeft het Waalse Toegankelijkheidsplan 2017-2019 tot doel universele toegankelijkheid te bevorderen op het gebied van sociale actie, ruimtelijke ordening, huisvesting, infrastructuur, mobiliteit, toerisme en lokale overheden.⁷⁵ Het plan heeft onder andere geleid tot:

- het opstellen van een toegankelijkheidshandvest voor evenementen die een subsidie aanvragen bij het AVIQ;
- het bevorderen van de toegang tot de Waalse natuurparken voor personen met beperkte mobiliteit (PBM) en de opstelling van een kadaster van toegankelijke toeristische infrastructuren;
- een blijvende ondersteuning aan de actie 'construire adaptable' (aanpasbaar bouwen); de organisatie van een colloquium en de oprichting van een werkgroep met Unia, AVIQ, POD en SWL.⁷⁶

Bovendien ontwikkelde Access-i, met de steun van het AVIQ en het Commissariaat-Generaal voor Toerisme, een methodologie voor de evaluatie van de toegankelijkheid van publieke diensten en goederen.⁷⁷

Het Waal Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de FGC ondersteunen CAWaB.⁷⁸

De Fransse Gemeenschap raadpleegt voor haar eigen en gehuurde gebouwen de contactpersonen van de verenigingen⁷⁹ om een doeltreffende inrichting voor personen met een handicap te garanderen. Het programma van prioritaire werken van de algemene dienst voor de schoolinfrastructuur zet in het bijzonder in op de verbetering van de toegankelijkheid van gebouwen voor PBM.⁸⁰

In 2017 heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de herziene uitgave van de gids⁸¹ van de CAWaB-verenigingen ondersteund, met als doel de bouwsector een referentiekader te bieden op het vlak toegankelijkheid voor PBM. De gids richt zich tot ontwikkelaars, aannemers en verantwoordelijken stedenbouw bevoegd voor toegankelijkheid van gebouwen. In 2017-2018 heeft het Gewest, in samenwerking met de Nationale Vereniging voor de Huisvesting van Personen met een Handicap, een audit, diagnose en certificaat gelanceerd wat betreft de toegankelijkheid van vijf overheidsgebouwen van het gewest voor PBM's.⁸² De GGC ondersteunt en financiert verschillende verenigingen, waarvan een aantal zich ook bezighoudt met de verbetering van de toegankelijkheid van openbare ruimten. Op FGC-niveau zijn gespecialiseerde diensten geaccrediteerd door de dienst PHARE om de toegankelijkheid van een sociale ruimte voor personen met een handicap te certificeren.⁸³ De FGC steunt ook het 'Toegankelijkheidsplan 2025', een initiatief van CAWaB. De toegankelijkheid van culturele activiteiten en sportactiviteiten wordt eveneens aangemoedigd.

In de Duitstalige Gemeenschap loopt tussen 2019 en 2024 een onderzoek m.b.t. toegankelijkheid, dat meer inzicht moet geven in de algemene problematiek en de prioritaire maatregelen moet bepalen.⁸⁴

b) Op federaal niveau heeft de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen (NMBS) in 2018 de update van REVALOR voorgesteld, het referentiehandoek voor de NMBS inzake toegankelijke infrastructuur. Het is momenteel in opmaak. Net als bij de vorige versie zijn verschillende belangengroepen geraadpleegd, waaronder de NHRPH. België was een van de eerste landen dat zijn 'National Implementation Plan Accessibility' voor de spoorwegen indiende. Dat gebeurde in 2016, in overeenstemming met de Europese regelgeving.⁸⁵ Spoorweginfrastructuurbeheerder Infrabel en de NMBS ambiëren het aantal volledig toegankelijke stations tegen 2025 te verdubbelen.⁸⁶

In 2016 hebben deskundigen, samen met de referentiepersoon handicap een toegankelijkheidscontrole op de luchthaven van Brussel uitgevoerd.

Eind 2018 was in het Vlaamse Gewest 97% van de bussen en 55,5% van de trams van de Vlaamse vervoersmaatschappij 'De Lijn' toegankelijk. Uit een analyse van de rijtijden van de trams blijkt dat meer dan 70% toegankelijke trams zijn.⁸⁷ Uit de halte-inventaris blijkt welke haltes toegankelijk zijn voor personen met een handicap. Deze informatie wordt bijgehouden en onmiddellijk gekoppeld aan de trajectinformatie, zoals routeplanners, dienstregelingen en overstapborden.⁸⁸ Uit de inventarisatie bleek dat eind 2018 28,8% van de haltes toegankelijk was voor PBM met assistentie. Voor personen zonder assistentie was dat slechts 11,5%, terwijl 5,7% van de haltes beschikte over tactiele indicatoren. Wat het beleid inzake mobiliteit en openbare werken betreft, is sedert 2019 een Kenniscentrum Toegankelijkheid actief.⁸⁹ Via MeerMobiel.be worden passagiers met een handicap geïnformeerd over hun rechten, het vervoersaanbod in Vlaanderen en het mobiliteitsbeleid.⁹⁰

In het Waalse Gewest is een overeenkomst gesloten tussen CAWaB en de Waalse vervoersmaatschappij OTW om de toegankelijkheid van het openbaar vervoer te verbeteren. In dit kader worden verschillende lijnen en haltes beoordeeld aan de hand van de toegankelijkheidscriteria die in de overeenkomst zijn vastgelegd. De haltes en het rollend materieel worden beoordeeld.⁹¹ De overeenkomst omvat een component informatie, bewustmaking en opleiding van OTW-personeel over de noden van PBM en het gebruik van toegankelijk materieel.

De openbare-dienstovereenkomst tussen het Gewest en OTW omvat ook een luik dat gericht is op het verbeteren en ontwikkelen van de universele toegankelijkheid van het openbaar vervoer, door middel

van investeringen in infrastructuur, begeleiding en informatie. De overeenkomst stelt dat 100% van de bussen tegen 01/01/2021 zullen uitgerust zijn met oprijplaten.⁹²

De vervoersinstantie (AOT) is verantwoordelijk voor het toezicht en de controle op de verwezenlijking van de in de overeenkomst vastgelegde doelstellingen via constructieve dialoog met OTW en de betrokken partijen bij het vervoer van PBM's.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft bij het beheerscontract van de openbaarvervoermaatschappij MIVB een 10-jarig Strategisch Plan gevoegd dat de MIVB volledig toegankelijk moet maken.⁹³ Het wil onder meer 70 bovengrondse haltes per jaar toegankelijk maken, 2 metrostations per jaar uitrusten met liften, het onderhoud van de liften herzien om storingen te beperken en een betere beschikbaarheid van oprijplaten voor bussen garanderen.⁹⁴ Wat de stedelijke infrastructuur betreft, heeft elke gemeente van het Gewest tussen 2014 en 2019 toegankelijkheidsplannen voor de weg en de openbare ruimte (PAVE) opgesteld. Het gaat om de inventarisatie van 3600 km aan voetpaden om alle non-conformiteiten voor PBM's te identificeren die geografisch gerefereerd zijn in een database.⁹⁵ Telkens er een heraanleg of onderhoud aan een voetpad gebeurt, wordt er ook meteen gekeken naar de toegankelijkheid op basis van deze Plannen.⁹⁶ Het Opzoekingscentrum voor de Wegenbouw (OCW) heeft een 'meetstoel' ontwikkeld om de kwaliteit het comfort en de vlakheid van de verharding voor voetgangers te meten.⁹⁷ Bij de herziening van de gewestelijke stedenbouwkundige voorschriften in het kader van het openbaar onderzoek eind 2019 werden alle toegankelijkheidsregels voor de aanleg van wegen en gebouwen ingevoerd, waardoor ze verplicht worden voor alle nieuwe projecten.

c) In het Waals Gewest hebben verschillende overheidsdiensten instrumenten ontwikkeld om de bewustwording te bevorderen, begeleiding aan te bieden en de subsidiepercentages aan te passen.⁹⁸

d) Het Vlaamse Gewest heeft de stedenbouwkundige verordening inzake de toegankelijkheid⁹⁹ in 2018-19 geëvalueerd om een overzicht te geven van de doeltreffendheid ervan, met aandacht voor zowel de inhoud als de implementatie ervan.¹⁰⁰ Uit de evaluatie blijkt dat een aanpassing zich opdringt, om tot een effectievere en efficiëntere regelgeving te komen. Op dit moment volstaan de toegankelijkheidsvoorschriften en kaderinitiatieven niet om een doeltreffende basistoegankelijkheid te garanderen bij vergunningsplichtige nieuwbouw- of renovatiewerken.

e) Om de principes van het 'Universal Design' te promoten, heeft het Vlaamse gelijkekansenbeleid twee wedstrijden georganiseerd voor studenten architectuur, design en productontwikkeling, onder de noemer 'Deadline24'.¹⁰¹ Tijdens de 'Universal Design Week' werden niet alleen acties voor ontwerpers en professionals van de bouwsector, maar ook bewustmakingsinitiatieven voor studenten op touw gezet.¹⁰²

In het Waalse Gewest is de actie 'Encourager la formation des professionnels et des futurs professionnels de la construction à l'accessibilité' ter bevordering van opleidingen in toegankelijk bouwen voor (toekomstige) professionals van de bouwsector opgenomen in het Toegankelijkheidsplan. In deze context vond een bijeenkomst plaats met CAWaB en de Académie de Recherche et d'Enseignement Supérieur. De Académie plant om CAWaB mee op te nemen in haar technische commissie, om in een latere fase de directies van de universiteiten te benaderen zodat ook de architectenopleidingen bereikt worden.

Risicosituaties en humanitaire noodsituaties

Vraag 10.

a) In 2018 werd een onthaalcentrum opgericht, waarvan in het bijzonder de afdeling 'Registratie' volledig toegankelijk is voor PBM's.

Bij de registratie wordt een eerste beoordeling gedaan van personen met een bepaalde kwetsbaarheid. Deze personen krijgen bij voorrang toegang tot de lokalen. Zij kunnen hun aanvraag voor internationale bescherming ook onmiddellijk indienen, en dit om een extra verplaatsing naar het Pachéco-gebouw te vermijden.¹⁰³ Bovendien kan het personeel dan al beoordelen of er bij de verdere behandeling van de aanvraag rekening moet worden gehouden met eventuele procedurele behoeften. Tijdens de verder verloop van de procedure wordt nogmaals een beoordeling van de procedurele behoeften uitgevoerd. Deze informatie wordt overgemaakt aan het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

Een asielzoeker met specifieke behoeften¹⁰⁴ kan door Fedasil een opvangplaats aangepast aan zijn of haar behoeften toegewezen krijgen. Een aantal opvangplaatsen heeft een specifiek label.¹⁰⁵ In de aangewezen opvangstructuur wordt een aangepaste begeleiding voorzien voor mensen met een handicap. Indien nodig kan al op de dag van aankomst van de asielzoeker een geschikte opvangplaats worden toegewezen.

b) Eind 2014 werd een webportaal gelanceerd om iedereen bewust te maken van de risico's van onze omgeving.¹⁰⁶ Het biedt aanbevelingen voor specifieke doelgroepen, waaronder mensen met een handicap.¹⁰⁷ Sinds 2017 is het alarmeringssysteem 'BE-Alert' in heel België operationeel. Burgers kunnen er zich registreren om in geval van nood een alarmbericht te ontvangen. ¹⁰⁸ Er werd getracht dit platform zo toegankelijk mogelijk te maken door verschillende vormen van ondersteuning te voorzien. ¹⁰⁹

c) Tijdens het Belgische voorzitterschap van de (Ministerraad van) de Raad van Europa heeft het EUR-OPA Comité in 2014 in Brussel de conferentie "Inclusion of persons with disabilities in disaster preparedness and response" georganiseerd, in nauwe samenwerking met België en in aanwezigheid van Belgische en internationale handicaporganisaties.¹¹⁰ Het videofilmje in gebarentaal op de website 'BE-Alert' is gemaakt in nauwe samenwerking met de Vlaamse en Franstalige federaties van doven en slechthorenden.

Gelijke erkenning voor de wet

Vraag 11.

a) De wet van 17/03/2013¹¹¹ heeft de grondslagen van de arbeidsongeschiktheidsregelingen herzien en de wet van 21/12/2018¹¹² heeft de procedure voor het plaatsen onder rechtsbescherming vereenvoudigd, gemoderniseerd en geautomatiseerd. De bedoeling was om de zelfredzaamheid van de persoon te bevorderen en deze slechts onder rechtsbescherming te plaatsen voor zover (subsidiariteit) en indien (proportionaliteit) dit noodzakelijk is om hem/haar te beschermen.^{113 114}

Dit beschermingsregime kan door de persoon zelf worden georganiseerd, door middel van een beschermingsmandaat voor de toekomst (buitengerechtelijke bescherming) of een geregistreeerde verklaring waarmee de rechter rekening moet houden in het kader van de rechterlijke bescherming.¹¹⁵

De wet verkiest een buitengerechtelijk beschermingsregime waarmee de opdrachtgever het beheer van zijn toekomstige vermogensrechtelijke en niet-patrimoniale belangen organiseert.¹¹⁶ Dit mandaat wordt geregistreerd¹¹⁷ en kan bepaalde principes bevatten die door de mandataris moeten worden gerespecteerd. Het blijft van rechtswege van toepassing eenmaal de gemandateerde niet langer in staat is zijn belangen te behartigen. De tussenkomst van de rechter beperkt zich tot de gedeeltelijke of volledige tenuitvoerlegging van het mandaat of, indien nodig, tot de omzetting in een gerechtelijk beschermingsregime bij speciale gemotiveerde beslissing.

De geregistreeerde verklaring kan enerzijds principes bevatten die de bewindvoerder moet respecteren en anderzijds een voorkeur voor zijn aanstelling bevatten.

Het doel is de inmenging in de belangenbehartiging van de beschermde persoon zoveel mogelijk te beperken: de beschermde persoon wordt alleen vertegenwoordigd of bijgestaan door een door de vrederechter aangewezen bewindvoerder. Bepaalde handelingen van persoonlijke aard of die betrekking hebben op het medisch recht kunnen niet het voorwerp uitmaken van assistentie of bewindvoering. Bovendien is er sinds 2019 geen sprake meer van systematische gerechtelijk beschermingsregime wanneer een persoon aan een ernstige geestesziekte¹¹⁸ lijdt en kan de vrederechter niet langer beslissen over de uitoefening van de rechten van de patiënt.

Bovendien wordt het assistentieregime verkozen boven het vertegenwoordigingsregime.¹¹⁹ Enkel in uitzonderingen wordt de beschermde persoon onder het vertegenwoordigingsregime geplaatst¹²⁰. In dit geval moet de bewindvoerder tijdens zijn beheer de principes respecteren die de persoon in een eventuele verklaring¹²¹ heeft laten vastleggen en hem zoveel mogelijk betrekken bij de uitoefening van zijn opdracht. De bewindvoerder moet deze persoon regelmatig en sinds 2019 minstens één keer per jaar raadplegen.¹²² Hij of zij moet de beschermde persoon op de hoogte brengen van zijn handelingen, behalve in bijzondere omstandigheden. Ten slotte kan een vertrouwenspersoon ingeschakeld worden ter ondersteuning in het vertalen van hun wensen of uiten van hun mening indien zij niet in staat zijn deze zelf te uiten.

c) In 2014 organiseerden het Koninklijk Verbond van Vrede- en Politierichters en drie universiteiten een studiemiddag over de wet van 17 maart 2013 voor de gerechtelijke en sociale sector¹²³. In 2015 werd bovendien een brochure uitgegeven door de Koning Boudewijnstichting, Koninklijke Federatie van het Belgisch notariaat en de FOD Justitie, waarin de procedure in de praktijk werd toegelicht.

Daarnaast heeft het Instituut voor Gerechtelijke Opleiding (IGO) in 2019, bovenop de opleiding voor handelingsonbekwame volwassenen¹²⁴ een opleiding over de bescherming van de geesteszieke persoon georganiseerd.

Toegang tot de rechter

Vraag 12.

a) In samenwerking met Unia en het IGVM wordt jaarlijks luik over de antidiscriminatie wetten georganiseerd in het kader van de verplichte basisopleiding voor gerechtelijke stagiairs. De opleiding spitst zich toe op discriminatie op grond van een handicap in burgerlijke zaken en strafzaken en op het begrip "redelijke aanpassingen". In 2015 en 2017 werden eveneens gespecialiseerde opleidingen over discriminatie en haatdelicten georganiseerd voor referentiemagistraten. De opleiding 'Benaderingswijzen voor procederende partijen met psychische stoornissen of verslavingen' is een nieuwe module in de opleidingscatalogus van het IGO.¹²⁵

b) Het gevangenisbeleid heeft aandacht voor de benarde situatie van de gevangenen met een handicap en neemt alle passende maatregelen om hen in staat te stellen deel te nemen aan gerechtelijke procedures die hen betreffen, in overeenstemming met hun behoeften. Zo kan een specifieke begeleiding worden georganiseerd.¹²⁶

Wat de geïndividualiseerde steunmaatregelen betreft:

In de Vlaamse Gemeenschap financiert het VAPH projecten in de vorm van psychosociale begeleiding en aangepaste dagactiviteiten voor gedetineerden met een handicap. De projecten richten zich op de ontwikkeling van de samenwerking met de zorgteams, de psychosociale diensten, het gevangenispersoneel en andere actoren die betrokken zijn bij de hulpverlening in gevangenissen. Er is ook voorzien in aanvullende maatregelen in het kader van eerstelijnsrechtsbijstand: elke persoon die onderworpen is aan een sanctie of maatregel zal over het algemeen de nodige follow-up/ondersteuning krijgen.¹²⁷

Om de deuren van de diensten van de interneringssector te 'openen' in het Waals Gewest, organiseert het AVIQ, in samenwerking met het 'CRP Les Marronniers', opleidingsdagen over de aspecten van de geestelijke gezondheid voor de handicap-zorgsector. Daarnaast worden er acties uitgevoerd om de samenwerking tussen de handicapsector en interneringssector te versterken of om patiënten te ondersteunen en hun netwerk uit te bouwen, en dit om hun levensomstandigheden te optimaliseren. Dit om de stigmatisering bij een heropname in de categorie 'sociaal verweer' te voorkomen en om nieuwe partners te sensibiliseren. In 2017 heeft het Gewest een resolutie¹²⁸ aangenomen die een stand van zaken opmaakt van de (geestelijke) gezondheid en de verslavingen van gedetineerden, waarin ook aanbevelingen worden geformuleerd.¹²⁹

c) De toegang tot gerechtelijke procedures voor personen met een handicap wordt vergemakkelijkt. Deze bijstand kan gratis zijn voor personen met onvoldoende bestaansmiddelen, wat wordt verondersteld bij personen met een handicap die een inkomensvervangende uitkering ontvangen. Bovendien werd de verplichte bijdrage voor de aanstelling van een advocaat in deze gevallen door het Grondwettelijk Hof nietig verklaard.¹³⁰

Tolken tijdens de hoorzittingen is in alle rechtbanken gegarandeerd. De betrokkenen hebben ook recht op extra bijstand van hun vertrouwenspersoon. Personen met een visuele beperking hebben recht op een gratis braillevertaling van essentiële documenten die hen in staat stellen hun recht op een eerlijk proces als beschuldigde¹³¹ uit te oefenen of hun rechten als slachtoffer te laten gelden.

Tot slot wordt de kwaliteit van de tolk- en vertaaldiensten gegarandeerd door de recente wetgeving die het nationaal register voor beëdigd vertalers, tolken en vertalers-tolken heeft ingesteld en gereguleerd.¹³² Twaalf tolken die in de databank van dit register zijn opgenomen, hebben aangegeven dat zij de gebarentaal beheersen.¹³³ Onder hen is één persoon vertaler van braille naar het Frans en omgekeerd. Sinds 2017 werd een vast tarief voor braille en gebarentaal vastgelegd voor vertalers en tolken in het kader van hun gerechtelijke opdrachten.¹³⁴

Twee recente wetten hebben de bijstand aan personen met een gehoor- of spraakstoornis in strafprocedures gecodificeerd en versterkt.¹³⁵ Zij hebben het recht om zich tijdens de hoorzittingen en tijdens het voorafgaande vertrouwelijke overleg kosteloos door een tolk te laten bijstaan indien zij van hun vrijheid werden beroofd. Om vanaf het eerste verhoor een advocaat ter beschikking te stellen aan een persoon in hechtenis, moeten de politiediensten de 'Salduz' applicatie gebruiken, die advocaten bevat die de gebarentaal beheersen.

In de Vlaamse Gemeenschap zijn de gerechtsgebouwen toegankelijk voor mensen met een handicap. Hun justitie-assistenten hebben gebarentaaltolken ter beschikking.¹³⁶

In het Waalse Gewest kunnen¹³⁷ justitie-assistenten bij de 'Service d'interprétation des sourds de Wallonie' (dienst voor doventolken van Wallonië) een verzoek indienen om een door de FOD Justitie geaccrediteerde professionele dienstverlener te laten mandateren, om te communiceren met een dove persoon die de Frans-Belgische gebarentaal gebruikt. Als de persoon een andere gebarentaal gebruikt, dan kan er ook een beroep worden gedaan op twee tolken, waarvan één de internationale gebarentaal beheerst.

In Brussel erkent en subsidieert de FGC de ondersteunende diensten voor communicatie en tolken. Deze diensten hebben als opdracht om de communicatie tussen doven en horenden te vergemakkelijken door de aanwezigheid van een doventolk of vertaler.¹³⁸

Vrijheid en veiligheid van de persoon

Vraag 13.

Patiënten hebben het recht om geïnformeerd te worden en vrijelijk in te stemmen met hun behandeling.¹³⁹ Het gebruik van vrijheidsberovende maatregelen ten aanzien van personen met een psychische stoornis is strikt gereguleerd.

De wet van 05/05/2014¹⁴⁰ is ingrijpend gewijzigd voor wat betreft interneringen.¹⁴¹ Net als voorheen wordt vrijheidsberoving nooit toegestaan op grond van een handicap of een geestelijke beperking. De rechter kan alleen tot een maatregel van internering overgaan wanneer aan de wettelijke voorwaarden voor internering is voldaan, wat niet automatisch gepaard gaat met vrijheidsbeneming.¹⁴² De wet stelt¹⁴³ de bescherming van de samenleving en de herinschakeling van de geïnterneerde persoon voorop als doel van de internering en legt het hiertoe te volgen zorgtraject vast. Voortaan kunnen alleen misdrijven of overtredingen die fysieke of psychische schade hebben veroorzaakt, aanleiding geven tot internering. Bovendien is een tegensprekelijke expertise verplicht om de eerste diagnose te stellen. Deze wordt uitgevoerd door en onder de verantwoordelijkheid van een gerechtspsychiater.¹⁴⁴ De beoordeelde heeft recht op bijstand van een arts naar keuze en een advocaat en op schriftelijke communicatie met de gerechtsdeskundigen. Ten slotte zijn er permanente kamers voor sociale bescherming¹⁴⁵ (CPS) opgericht die uitsluitend bevoegd zijn voor de opvolging van de geïnterneerden.¹⁴⁶

Wat de uitvoering van de interneringsbeslissing betreft, moet de CPS in principe binnen drie maanden volgend op de interneringsbeslissing beslissen over *hetzij* de plaatsing, door een instelling aan te wijzen,¹⁴⁷ *hetzij* de toekenning van een uitvoeringsmodaliteit voor de internering.¹⁴⁸ De situatie van de geïnterneerde wordt op regelmatige, bij wet vastgestelde termijnen geëvalueerd. De internering wordt voortaan dus op een evolutionaire manier benaderd. De CPS spreekt zich niet uit over de inhoud van de behandeling.

Naast internering kan -op verzoek van de betrokkene of een belanghebbende- een behandeling voor psychische aandoeningen worden overwogen in het kader van de wet op de bescherming van de geesteszieken.¹⁴⁹ De voorwaarden van deze beschermingsmaatregel zijn erg strikt.¹⁵⁰ De behandeling in het ziekenhuis bestaat uit twee opeenvolgende fasen: observatie en behandeling.¹⁵¹ De behandeling kan ook binnen het gezin plaatsvinden als de omstandigheden zich ertoe lenen. Deze procedure vindt plaats voor of onder toezicht van de vrederechter.¹⁵² De wet van 20/02/2017¹⁵³ heeft de hoorplicht van de rechter die beslist over de opname uitgebreid naar de directe omgeving om een beter beeld te krijgen over de situatie van de geesteszieke.¹⁵⁴ Ook voorziet de wet nu in een algemene verplichting om de naaste familie op de hoogte te brengen van alle beslissingen met betrekking tot de geplaatste persoon, vanaf de observatie tot de nazorg.

Vraag 14.

In overeenstemming met zijn nationale wetgeving steunt België het ontwerp van aanvullend protocol bij het Verdrag van Oviedo niet, althans niet in de versie die in mei 2018 aan het Comité voor Bio-ethiek van de Raad van Europa werd voorgelegd. België is van mening dat dit ontwerpprotocol het risico inhoudt dat een onvrijwillige behandeling wordt gelegitimeerd, in plaats van de beperking van dergelijke praktijken aan te moedigen door alternatieve maatregelen en de patiënt-arts dialoog te bevorderen. België maakt zich ook zorgen over de reikwijdte van de ontwerptekst, die te vaag lijkt om een restrictief gebruik van dergelijke praktijken te garanderen.

Niemand mag worden onderworpen aan foltering, noch aan wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing

Vraag 15.

België is van mening dat het op dit moment niet mogelijk om elke vorm van bedwinging te verbieden, aangezien er situaties zijn waarin dit de enige manier is om een gezonde en veilige aanpak van een incident te waarborgen.¹⁵⁵ Anderzijds moeten betrokken instellingen alles in het werk stellen om bedwinging te vermijden en te beperken tot uitzonderlijke gevallen en, wanneer er geen andere oplossing is, de procedure reguleren om misbruik tegen te gaan.

Het gebruik van dwang is gebaseerd op procedurele garanties zoals de beginselen van evenredigheid, subsidiariteit en wettigheid.

België blijft alert voor toekomstige ontwikkelingen, ook op internationaal niveau, die het mogelijk zouden maken om het gebruik van dwangmiddelen verder te beperken of zelfs af te schaffen.

Daarnaast zijn er verschillende initiatieven genomen op het niveau van de gefedereerde entiteiten:

De Vlaamse Gemeenschap heeft zich er samen met de ziekenhuizen toe verbonden een duurzaam kader te scheppen voor een minimale toevlucht tot vrijheidsberoving van minderjarigen. Er zijn reeds maatregelen in die zin goedgekeurd.¹⁵⁶

In het Waalse Gewest is in samenwerking met de betrokken diensten een brochure 'Contention et isolement: repères et bonnes pratiques' (Bedwinging en isolement: benchmarks en goede praktijken) opgesteld om aanbevelingen over de organisatie van het isolement in de praktijk te brengen.¹⁵⁷ Dit specifiek aspect komt aan bod tijdens de inspecties¹⁵⁸ van de dienst Audit en Controle van het AVIQ.

In Brussel heeft de CCPH van de FGC in 2018 een werkgroep opgericht belast met het opstellen van gedragsregels ter bescherming van de rechten van personen inzake bedwinging in dag- en verblijfscentra.

De Duitstalige Gemeenschap heeft een inspectie- en controlesysteem¹⁵⁹ voor de instellingen voor mensen met een handicap opgezet. Dit systeem, dat samen met de dienstverleners is ontwikkeld, is gebaseerd op de beginselen van het Verdrag en heeft tot doel alle vormen van foltering of wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen te voorkomen. Daarnaast beschikt de DSL sinds 2014 over een klachtenmechanisme.

Recht op bescherming tegen uitbuiting, geweld en misbruik

Vraag 16.

a) In Vlaanderen werd in 2018 een studie over seksueel geweld tegen meisjes en vrouwen met een handicap en de emotionele, fysieke en relationele gevolgen daarvan gepubliceerd.¹⁶⁰ De studie resulteerde in een aantal beleidsaanbevelingen, waaronder het doorbreken van het taboe rond seksualiteit binnen en buiten de instellingen, het bevorderen van de expertise van de professionelen en het aanpakken van de onderrapportering en het gering aantal vervolgingen.

De Franse Gemeenschap heeft drie onderzoeks- en opleidingsprojecten op het gebied van geweld tegen vrouwen met een handicap gefinancierd.¹⁶¹

In het Waalse Gewest heeft het AVIQ in de context van het 'Bientraitance'-plan¹⁶² het internetplatform 'Quality of Services' opgericht, een ruimte voor de uitwisseling van knowhow en goede praktijken rond de kwaliteit van de dienstverlening. Dankzij dit platform kunnen alle actoren van de sector, de gezinnen en de verenigingen de aanbevelingen en overwegingen van het Comité volgen. Bovendien moeten alle door het AVIQ goedgekeurde onthaal- en accommodatiediensten een gebruikersraad oprichten die hen vertegenwoordigt.

Er bestaat ook een gezamenlijk actieplan ter bestrijding van gendergerelateerd geweld voor Wallonië, de Federatie Wallonië-Brussel en de FGC, dat verschillende maatregelen vooropstelt om problemen aan te pakken waarmee personen met een handicap geconfronteerd worden. Een bijvoorbeeld daarvan is de toegankelijkheid van hulplijnen.¹⁶³

b) Op federaal niveau heeft de wet van 5 mei 2019 bepaalde specifieke waarborgen die van toepassing zijn op het verhoor van minderjarigen die slachtoffer of getuige zijn van misdrijven, uitgebreid naar kwetsbare volwassenen.¹⁶⁴ Zo zijn bepaalde beschermingsmaatregelen, die voordien voorbehouden waren voor minderjarigen, nu ook van toepassing op kwetsbare volwassenen.¹⁶⁵ Meer nog:

In de Vlaamse Gemeenschap kunnen slachtoffers van misbruik of geweld niet alleen een klacht neerleggen bij hun instelling, maar ook anoniem een klacht indienen bij het VAPH. Bij klachten over misbruik en geweld wordt door de gezondheidsinspectie een onderzoek ingesteld.¹⁶⁶

In het Waals Gewest onderzoekt en behandelt het AVIQ 80% van de klachten in instellingen.¹⁶⁷ De voorkeur gaat uit naar een constructieve dialoog tussen de klager en de betrokken dienst. Indien nodig kunnen corrigerende maatregelen worden voorgesteld en sancties worden opgelegd. Op vlak van preventie heeft het AVIQ opleidings- en intervisiestructuren opgezet voor kwaliteitsauditoren die peilen naar de levenskwaliteit van personen in instellingen (inclusief psychiatrische ziekenhuizen) en opleidingen¹⁶⁸ voor de personeelsleden in het kader van specifieke initiatieven.¹⁶⁹ Bovendien kan elke persoon een klacht indienen bij de ombudsdienst van het Waals Gewest en de Franse Gemeenschap.¹⁷⁰

In Brussel heeft de FGC in 2019 een uitgebreide klachtenprocedure opgezet voor mensen met een handicap die ontevreden zijn over hun zorg en dienstverlening. Er is ook een procedure ingesteld om te peilen naar de mening van personen met een verstandelijke beperking over de dagelijkse hulp die zij krijgen.¹⁷¹

De Duitstalige Gemeenschap heeft een systeem van toezicht op de institutionele dienstverleners opgezet (zie vraag 15).

Bescherming van de integriteit van de persoon

Vraag 17.

Het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek en de Hoge Gezondheidsraad hebben er herhaaldelijk op gewezen dat het principe van de vrije toestemming zoals in de wetgeving inzake de rechten van de patiënt¹⁷² vastgelegd ook van toepassing is op de sterilisatie van personen met een handicap en dat sterilisatie onaanvaardbaar is wanneer deze uitsluitend bedoeld is voor het comfort van de verzorgers of familieleden. Sterilisatie van personen met een handicap moet een uitzondering blijven.¹⁷³ Elk geval moet afzonderlijk worden onderzocht en besproken.¹⁷⁴

De wetgeving over de rechten van de patiënt is ook van toepassing in het geval van chirurgische ingrepen bij personen met een intersekse conditie.

De federale en gefedereerde overheden¹⁷⁵ hebben verschillende algemene ondersteunings- en informatiemaatregelen ontwikkeld gericht op personen met een intersekse conditie evenals hun ouders, bijvoorbeeld in het kader van de interfederale plannen ter bestrijding van homofobe en transfobe discriminatie en geweld.¹⁷⁶ Het meest recente interfederale actieplan LGBTI (2018-2019) bestond uit 22 doelstellingen en 115 maatregelen en acties in verschillende beleidsdomeinen¹⁷⁷ waarbij aandacht was voor de specifieke behoeften van mensen met een handicap. Bovendien worden organisaties die de belangen behartigen van personen met een intersekse conditie en in dat kader campagne voeren tegen onnodige geslachtscorrigerende operaties, financieel ondersteund door de Belgische overheden.

In 2015 hebben de federale staat en de Vlaamse Gemeenschap onderzoek gevoerd naar de zorg- en de levenssituatie van personen en ouders van kinderen met een intersekse conditie. Naar aanleiding van dit onderzoek werd een informatie- en bewustwordingsplatform¹⁷⁸ opgericht, dat zich ook richt tot zorgverleners, evenals informatiehulpmiddelen en klankbordgroepen.

In het Waalse Gewest staat de thematiek inzake intersekse/DSD nog niet op de agenda. De Waalse regelgeving behandelt LGBT-kwesties zonder specifieke focus op deze thematiek.¹⁷⁹

Zelfstandig wonen en worden opgenomen in de gemeenschap

Vraag 18.

a) Op het gebied van zelfstandig wonen en inclusie in de samenleving zijn verschillende maatregelen genomen.

Het 'Perspectiefplan 2020' van de Vlaamse Regering integreert een nieuwe handicapaanpak van in verschillende domeinen.¹⁸⁰

Op vlak van zelfstandig wonen wordt de aanwezigheid van een persoon met een handicap in het gezin in aanmerking genomen bij de berekening van het inkomen¹⁸¹ als criterium om recht te hebben op steunmaatregelen.¹⁸²

Op het gebied van aangepaste zorg kan sinds 01/04/2016 een persoonsvolgende financiering worden aangevraagd bij het VAPH; hierdoor krijgen personen met een handicap rechtstreeks toegang tot de financiering om zelf hun zorg en hulpvoorziening te organiseren. Mensen met een handicap kunnen ook toegang krijgen tot rechtstreeks toegankelijke hulp.¹⁸³ Daarnaast kunnen mensen met een geringe ondersteuningsbehoefte een vast bedrag van € 300 per maand ontvangen.

Wat de wachtlijsten betreft, probeert de regering in te spelen op de groeiende vraag naar specifieke hulp, enerzijds door de rechtstreeks toegankelijke hulp en het zorgbudget te verbeteren en uit te breiden en¹⁸⁴ anderzijds door prioriteitsregels voor de meest kwetsbare groepen in te voeren.¹⁸⁵

Het VAPH heeft ook verschillende financiële scenario's uitgewerkt om de wachtlijsten weg te werken, waaronder een extra bedrag van € 1.600.000.000 bovenop het huidige budget van € 1.750.000.000 om te kunnen voldoen aan de jaarlijks toenemende vraag.

In het Waalse Gewest werkt het AVIQ aan meer inclusieve en gezinsvriendelijke voorzieningen via begeleiding op maat.¹⁸⁶ Drie soorten mobiele inclusiebevorderende steunvoorzieningen zijn inmiddels goedgekeurd en gesubsidieerd.¹⁸⁷ Hun rol is het aanbieden van ondersteuning, advies en expertise aan andere professionals of de omgeving van mensen met een handicap.¹⁸⁸

In Brussel heeft de FGC haar instrumenten aangepast om wachtlijsten weg te werken.¹⁸⁹

De Duitstalige Gemeenschap heeft enkel een wachtlijst voor ondersteuning en hulp bij opleidingen en tewerkstelling en voor trapliften.

b) In de Vlaamse Gemeenschap draagt het systeem van de persoonsvolgende financiering (op maat) bij tot de-institutionalisering, en dit omwille van de flexibele bestedingsmogelijkheden en de diversificatie van het aanbod¹⁹⁰. Het systeem wordt momenteel geëvalueerd; op basis van deze evaluatie zal het systeem waar nodig aangepast worden en verankering krijgen. De Vlaamse Gemeenschap is zich er echter van bewust dat de verschillende sectoren onderling inspanningen zullen moeten leveren om de zorg en ondersteuning op lange termijn te garanderen. Ook het aanpassingsvermogen van de huidige sectorale organisatie aan de zorgbehoeften van personen met een handicap wordt vandaag in vraag gesteld.

In het Waals Gewest zijn maatregelen genomen om de structuren om te vormen tot kleinere wooneenheden¹⁹¹, zoals individuele of gemeenschappelijke huisvestingsdiensten onder toezicht. Het doel is om volwassenen met een handicap (vanaf 16 jaar) thuis bij te staan, zowel in dagelijkse activiteiten als in de verwezenlijking van hun levensproject.¹⁹²

In Brussel subsidieert de FGC een proefproject voor inclusieve huisvesting dat personen met en zonder handicap in hetzelfde gebouw samenbrengt, met gemeenschappelijke activiteiten, wederzijdse ondersteuning en de nodige basisbegeleiding. Het aantal (de)-institutionaliseringen is opgenomen in het lastenboek van Phare.

De Duitstalige Gemeenschap stelt helaas vast dat steeds meer personen met een handicap die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet hebben bereikt, zich genoodzaakt voelen om in een rust- en verzorgingstehuis te gaan wonen om de juiste ondersteuning te kunnen krijgen. In 2018 werd een workshop over de-institutionalisering georganiseerd met als doel inspiratie uit te putten uit de beste praktijken op dit gebied.

c) In de Vlaamse Gemeenschap stelt de persoonsvolgende financiering personen met een handicap in staat om hun ondersteuningssysteem te bespreken met -al dan niet- erkende zorgverleners. Er werd komaf gemaakt met het systeem van de eigen financiële bijdrage: het VAPH dekt de kosten van de zorg en ondersteuning. Personen met een handicap kunnen kiezen voor residentiële zorg of ondersteuning in hun thuisomgeving. Het systeem van persoonsvolgende financiering omvat twee niveaus: een relatief beperkte ondersteuningsbehoefte¹⁹³ en een meer complexe of intensieve ondersteuning.¹⁹⁴ Voor mensen met een handicap die dringend ondersteuning nodig hebben, zijn er versnelde procedures die kunnen leiden tot een automatische toekenning van een budget. Op verzoek van het VAPH heeft *Inter* een overzicht gemaakt van de belangrijkste voorwaarden en hefboomen om thuisblijven mogelijk te maken, aangevuld met aanbevelingen over hoe het VAPH deze personen beter kan ondersteunen, een lijst van gemeenschappelijke aanpassingen aan de woningen, die in de toekomst voor compensatie in aanmerking zouden moeten komen, en een voorstel over hoe gebruikers informatie kunnen krijgen over de beschikbare steun en de daaraan gekoppelde voorwaarden.

In het Waaals Gewest biedt de website 'Bien Vivre Chez Soi' naast technische hulpmiddelen en hulp voor aanpassingen aan de woning, ook informatie over thuiszorg en diensten aan huis.¹⁹⁵ Ook de openbare huisvestingsdiensten hebben verschillende maatregelen genomen om woningen toegankelijker en aanpasbaar te maken. Het gaat om het vastleggen van normen, de verbetering van multidisciplinaire samenwerking maar bijv. ook het 0%-krediet en de terugbetaling van aanpassingswerken.¹⁹⁶ Tot slot voorziet het AVIQ in gesubsidieerde opleidingen voor professionals, mantelzorgers en personen met een handicap, ter bevordering van hun zelfbeschikking en vrijheid om een woning te kiezen. Daarnaast worden opleidingen georganiseerd in het kader van Europese projecten.¹⁹⁷

In Brussel subsidieert de GGC een proefproject voor het opzetten van een persoonlijk-assistentiebudget (BAP).¹⁹⁸ Het doel is om mensen met een handicap hulp en bijstand te bieden in hun dagelijkse activiteiten, alsook een educatieve, pedagogische en orthopedagogische ondersteuning.¹⁹⁹ Dit budget wordt jaarlijks toegekend en vastgesteld op basis van de behoeften van de begunstigden. Daarnaast erkent en subsidieert de GGC vijf SAJ's die 24 uur per dag, 7 dagen per week,²⁰⁰ toegankelijk zijn, alsook 7 diensten voor begeleid wonen. De FGC erkent ook begeleidingsdiensten die vergelijkbare wooneenheden ontwikkelen.²⁰¹

De Duitstalige Gemeenschap probeert verschillende soorten aangepaste woonvormen voor personen met een handicap op te zetten, waaronder aanloopwoningen naar een zelfstandig leven.²⁰² Er is echter nog steeds een gebrek aan woningen die aangepast zijn aan specifieke vormen van handicap.

De oprichting van kleine aanvullende inclusieve huisvestingsstructuren²⁰³ en het aanbieden van persoonlijke assistentie behoren tot de prioriteiten invloegende jaren.

d) Het Vlaamse Gewest heeft voor de periode 2014-2019 meer dan € 330.000.000 toegewezen voor zorgverlening en assistentie. Er wordt een jaarlijks bedrag van € 1.750.000.000 geïnvesteerd in

specifieke steunmaatregelen voor personen met een handicap. 70.000 personen worden hierdoor geholpen.²⁰⁴ Maar er staan nog steeds 19.000 mensen op de wachtlijst.²⁰⁵

In de Fransse Gemeenschap is de functie van referent-coördinator in het leven geroepen (gefinancierd via projectmiddelen (€ 3.489.911) uit het Europees Sociaal Fonds voor de periode 2014-2020.²⁰⁶ De referent-coördinator heeft als opdracht om – in samenwerking met de educatieve instellingen – de sociaal-professionele inschakeling van jongeren uit het gespecialiseerd onderwijs (type 2 en 3) te verbeteren.²⁰⁷

In het Waalse Gewest hebben verschillende projecten gelopen gefinancierd vanuit de structuurfondsen ter ondersteuning van mensen met een handicap bij het bepalen van hun levensproject en van hun zelfbeschikking. In het kader van het ESF wordt bijv. € 31.218.155,55 vrijgemaakt voor sociale inclusie.²⁰⁸ Zo is het burgerschapsprogramma erop gericht personen met een handicap die niet in het arbeidscircuit terecht kunnen, toch de mogelijkheid te geven om onder toezicht een nuttige en lonende activiteit uit te oefenen, ten behoeve van derden. Het garandeert de vrije, vrijwillige en kosteloze deelname van de betrokkenen. In 2018 hebben 523 mensen deelgenomen aan dit burgerschapsprogramma. De regionale fondsen financieren ook projecten die gericht zijn op sociale inclusie.²⁰⁹

In Brussel heeft de FGC in 2019 de steun voor beroepsopleidingen via het ESF versterkt.

In de Duitstalige Gemeenschap doet de DSL regelmatig een beroep op het ESF en de nationale fondsen ter bevordering van zelfstandig wonen en het bestaande aanbod te verbeteren maar ook voor globale projecten ten behoeve van mensen met een handicap.²¹⁰ Het Interreg MOBI-project van de Euregio Maas-Rijn is hier een voorbeeld van.²¹¹

Persoonlijke mobiliteit

Vraag 19.

a) Dankzij parkeerkaarten kunnen personen met een handicap gebruik maken van gereserveerde parkeerplaatsen specifiek voor hen (zowel in België als in het buitenland²¹²). In 2018 werd de applicatie 'Handi2Park' gelanceerd om de geldigheid van de parkeerkaarten te controleren en zo misbruik daadkrachtig aan te pakken. De FOD Mobiliteit voorziet eveneens kortingskaarten voor het openbaar vervoer, waardoor blinden en slechtzienden (met een permanente handicap van minstens 90%) gratis toegang krijgen tot bus, metro, tram of trein. Via de FAQ-campagne 'Iedereen op weg!' (2018) werd een geze gids met snelle antwoorden op vragen over assistentie, begeleiding, kortingen enz. voor de vier vervoersmodi gelanceerd. Voor individuele vragen kunnen personen met een handicap ook terecht op een e-mailadres.²¹³

Daarnaast helpt Inter in het Vlaamse Gewest lokale overheden om het publieke domein toegankelijker te maken. Zij voorzien advies,²¹⁴ opleidingen en informatie over richtlijnen en normen voor beleidsmakers, technische diensten en bewoners met een handicap. Er bestaat een structurele samenwerking met meer dan 90 gemeenten. In 2019 werd het decreet 'Basistoegankelijkheid' goedgekeurd. Het wordt geleidelijk aan ingevoerd en tracht via het concept 'Vervoer op maat' zoveel mogelijk personen met een mobiliteitsbeperking toegang te geven tot het reguliere openbaarvervoersnetwerk. De voltooiing ervan is gepland voor 2022.²¹⁵

Het Waals Gewest erkent vervoersdiensten met aangepast rollend materieel als 'vervoersdiensten van algemeen belang' voor personen met een mobiliteitsbeperking (zie ook vraag 9).²¹⁶

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd op 05/12/2018, in samenwerking met Unia, een sensibiliseringscampagne gelanceerd om de toegang tot openbare plaatsen voor assistentiehonden te bevorderen.²¹⁷ Er is hieromtrent ook een handvest ondertekend.²¹⁸

De Duitstalige Gemeenschap heeft in 2019 het recht op toegang tot openbare plaatsen ingevoerd voor personen met een assistentiedier.²¹⁹

b) In de Vlaamse Gemeenschap kent het Agentschap Vlaamse Sociale Bescherming (VSB) sinds januari 2019²²⁰ subsidies toe voor de aankoop van mobiliteitshulpmiddelen²²¹. In sommige gevallen worden deze ook terugbetaald.²²² Het Vlaams Mobiliteitscentrum is toegankelijk via verschillende kanalen. In het Vlaams Gewest is het Departement Mobiliteit en Openbare Werken betrokken bij een Europees project 2020 voor de ontwikkeling van een inclusieve mobiliteitsapplicatie.²²³

In het Waals Gewest heeft het AVIQ²²⁴ een aantal commissies opgericht, waaronder de 'Commission Technique Autonomie et Grande Dépendance'.²²⁵ De commissie is onder meer belast met het voorstellen van nieuwe producten, die in aanmerking komen voor terugbetaling en met het paritair beheer van de regelgeving.²²⁶

In Brussel is Iriscare (GGC) sinds 01/01/2019 verantwoordelijk voor bijstand in kader van mobiliteit.²²⁷ De inwoners van het Gewest kunnen aanspraak maken op bijstand van hun Brussels ziekenfonds.²²⁸ Deze steun wordt gecoördineerd met het recht op aanvullende steun van de FGC of de Vlaamse Gemeenschap.²²⁹ Daarnaast zijn er nog steeds taxibussen in gebruik. Verder staan ook de geleidelijke verbetering van de toegankelijkheid van de metrostations en het PAVE-plan op de agenda.²³⁰ Via een

nieuwe applicatie van parking.brussels kunnen voortaan ook de beschikbare parkeerplaatsen voor PBM worden opgevraagd.²³¹

De Duitstalige Gemeenschap heeft het besluit betreffende de mobiliteitshulpmiddelen goedgekeurd: de DSL is nu het enige aanspreekpunt voor mobiliteitshulpmiddelen, bijstand aan huis en aanpassingswerken aan de woning.^{232 233} Voortaan gelden kunnen ook 65plussers aanspraak maken op deze hulpmiddelen en subsidies. En hoewel de procedures langer duren dan voorheen,²³⁴ is de kwaliteit van de follow-up en de betrokkenheid van mensen met een handicap toegenomen. De nieuwe wetgeving maakt het ook mogelijk om de mobiliteitshulpmiddelen te huren. De beoordeling van de behoeften aan materiële mobiliteitshulpmiddelen gebeurt met behulp van de screeningstool ICF.²³⁵

Vrijheid van meningsuiting en toegang tot informatie

Vraag 20.

a) De verschillende beleidsniveaus hebben wetgeving ingevoerd ter omzetting van de Europese richtlijn inzake de toegankelijkheid van de websites en mobiele applicaties van overheidsinstanties. Een interfederale werkgroep (Belgium Web Accessibility Office) maakt de uitwisseling van kennis en goede praktijken in de openbare sector mogelijk.

De Vlaamse overheid waakt over de basistoegankelijkheid van haar eigen websites.²³⁶ In 2018 bleek uit een steekproef dat 44% van de 150 overheidswebsites toegankelijk waren. De overheid is er zich van bewust dat hier nog werk aan de winkel is..

In het Waalse Gewest is een werkgroep opgericht om de verplichtingen van de Europese richtlijn ten uitvoer te leggen.²³⁷

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden aan de implementatie van de ordonnantie²³⁸ sensibiliseringsessies en opleidingsmodules, evenals een brochure en een consultancy-opdracht van één jaar voor de actoren van de gewestelijke overheidsdiensten gekoppeld. Bovendien wordt de transparantie en openbaarheid van bestuur bij de Brusselse instellingen geregeld via gezamenlijke decreten en ordonnanties van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie.²³⁹²⁴⁰ Er worden acties ondernomen met betrekking tot webtoegankelijkheid..²⁴¹

De Duitstalige Gemeenschap nam een decreet aan dat de Europese richtlijn gedeeltelijk omzet.²⁴² Er werd een werkgroep opgericht om deze op alle websites van overheidsinstellingen toe te passen en voor de betrokken medewerkers werd een reeks seminars georganiseerd. De overheden produceren steeds meer toegankelijke publicaties en audiovisueel materiaal.²⁴³

b) In de Vlaamse Gemeenschap voorziet het VAPH in verschillende tegemoetkomingen op het gebied van communicatie, mobiliteit en activiteiten in het dagelijks leven om de toegang tot overheidsinformatie te vergemakkelijken.²⁴⁴ Elk jaar wordt een budget van ongeveer € 3.000.000²⁴⁵ toegewezen aan speciale onderwijsmiddelen, in het bijzonder de financiering van gebarentolken voor studenten met gehoorproblemen. Ook het lesmateriaal wordt omgezet²⁴⁶ en de nodige technische ondersteuning, zoals aangepast meubilair, wordt voorzien.²⁴⁷ De toegankelijkheid van televisieprogramma's wordt geregeld door middel van verplichtingen, quota's en subsidies aan commerciële zenders.²⁴⁸ De Vlaamse mediaregulator zorgt voor de naleving van deze regelgeving. In de beheersovereenkomsten van de verschillende stakeholders zijn bepalingen opgenomen voor audiobeschrijving.²⁴⁹

Daarnaast ondersteunt het Vlaams Kenniscentrum Mediawijsheid mensen in Vlaanderen en Brussel²⁵⁰ bij het gebruik van ICT en.²⁵¹

Het referentiekader voor een alomvattend en geïntegreerd toegankelijkheidsbeleid omvat verschillende processen met betrekking tot communicatie en het aanbieden van toegankelijke diensten. De publicatie "Naar een toegankelijke gemeente" (2019) bevat inspirerende praktijkvoorbeelden.²⁵²

Dankzij subsidiemiddelen van Gelijke Kansen wordt een Vlaamse gebarentaal cursus ontwikkeld op maat van doven van buitenlandse herkomst en van dove nieuwkomers in het bijzonder.²⁵³

In de Franse Gemeenschap bieden het volwassenen- en universitair onderwijs lespakketten en opleidingen in gebarentaal aan.²⁵⁴ Op cultureel vlak worden opleidingsprojecten, de ontwikkeling van leesbaarheidssoftware en audiodescriptie van films ondersteund.²⁵⁵ Bovendien is het reglement betreffende de toegang tot programma's voor de personen met een zintuiglijke handicap van 01/01/2019 in werking getreden.²⁵⁶ Op 13/12/2019 heeft de 'Conseil Supérieur de l'Audio-Visuel' van (CSA) een handvest gepubliceerd over de kwaliteit van de toegankelijkheidsmaatregelen en een gids met goede praktijken voor professionals in de sector van de audiobeschrijving (in werking getreden op 01/01/2020)²⁵⁷; dit moet de kwaliteit van deze diensten verbeteren en de controle door de CSA mogelijk maken.²⁵⁸ De CSA focust zich op 3 thema's: de toegankelijkheid van de programma's (de sector verbindt zich middels een overgangsperiode tot een inclusief audiovisueel landschap)²⁵⁹, vertegenwoordiging in de media²⁶⁰ en de diversificatie van de sportsectoren die door de RTBF (Radio Télévision Belge Francophone) worden aangeboden.²⁶¹

In het Waalse Gewest heeft het AVIQ verschillende stappen gezet om de toegankelijkheid van informatie (gebarentaal voor Franstalig België) te garanderen, zoals een overheidsopdracht voor tolken in de Franse gebarentaal, ondertiteling en vertaling in ERAU.²⁶² Daarnaast maken sommige gemeenten gebruik van de dienst 'Relais-signé', eengratis tolkdienst op afstand voor telefoongesprekken of korte interviews met een doof persoon.²⁶³

De GGC financiert een sociaal coördinatie- en documentatiecentrum dat zo'n 20.000 documentaire referenties en een databank met 4.000 adressen openbaar ter beschikking stelt.²⁶⁴ In de Brusselse regeringsverklaring wordt de oprichting van een Brussels informatiecentrum inzake handicap voorzien om alle nuttige informatie voor de personen met een handicap in Brussel en hun gezinnen op één plaats samen te brengen.²⁶⁵

De Duitstalige Gemeenschap heeft een decreet goedgekeurd²⁶⁶ dat de Duitse gebarentaal erkent en zal het gebruik ervan faciliteren en aanmoedigen.²⁶⁷

Respect voor huis en gezin

Vraag 21.

a) Op federaal niveau is de wetgeving inzake tijdskrediet in 2017 gewijzigd. Werknemers hebben recht op tijdskrediet mits motivering. De duur van dit tijdskrediet werd door de wet van 05/03/2017 betreffende werkbaar en wendbaar werk verlengd van 36 naar 51 maanden indien opgenomen om zorgredenen. Dit omvat onder meer de zorg voor een kind met een handicap jonger dan 21 jaar.²⁶⁸ De wetgeving inzake ouderschaps- en adoptieverlof werd eveneens aangepast zodat ook rekening wordt gehouden met de impact van de aandoening op de gezinsomgeving en de gevolgen voor de activiteiten van het kind.²⁶⁹ Meer kinderen zullen gevat worden onder de definitie van handicap in het kader van ouderschapsverlof.²⁷⁰ Bij adoptieverlof betekent dit een verdubbeling van de duur van het adoptieverlof waarop de ouder recht heeft.²⁷¹ Ten slotte voorziet de wet van 17/05/2019, die de erkenning van mantelzorgers vastlegt, in een vierde vorm van thematisch verlof, met name voor personen die als mantelzorgers erkend zijn. De wet voorziet het recht op een volledige werkonderbreking van een maand per persoon die zorg nodig heeft of een arbeidstijdverkorting van twee maanden met 1/5 of 1/2.²⁷²

In de Vlaamse Gemeenschap kunnen kinderdagverblijven een subsidie aanvragen voor individuele inclusieve kinderopvang en voor structurele inclusieve kinderopvang. Sedert 2014 zijn er Centra voor inclusieve kinderopvang, die jaarlijks meer dan 200 kinderdagverblijven adviseren en/of ondersteunen.²⁷³ Deze strategie is gericht op bewustmaking en verbreding van het draagvlak. In 2018 zijn 13 proefprojecten gestart waarin onder andere wordt onderzocht hoe kinderen met complexe behoeften kunnen worden opgevangen in kinderdagverblijven en multifunctionele centra^{274, 275}.

In het Waals Gewest bieden de Centres de formation et d'insertion socioprofessionnelle adaptés (aangepaste centra voor opleidingen en socio-professionele inschakeling) een gedeeltelijke financiering van de kosten voor kinderopvang en crèches van de stagiairs.²⁷⁶

In Brussel subsidiëren de GGC en de FGC verschillende organisaties die ontspannings- en herbronningsmomenten aanbieden aan ouders en gezinnen van kinderen met een handicap.²⁷⁷

In de Duitstalige Gemeenschap voorziet het masterplan 2025 dat gezinnen met kinderen met een handicap in de toekomst systematischer gebruik zullen kunnen maken van de reguliere buitenschoolse opvang. In samenwerking met het regionaal centrum voor kinderopvang heeft de DSL in 2017 een proefproject voor buitenschoolse opvang opgezet, dat ouders een opvangplaats in de buurt garandeert voor hun kind, ongeacht de handicap van het kind.

b) Het Burgerlijk Wetboek stelt aan de adoptie dezelfde voorwaarden voor alle burgers, ongeacht de gezondheidstoestand van de adoptieouder. Elke adoptieouder moet echter gekwalificeerd en geschikt zijn verklaard door een vaststelling van bekwaamheid, uitgesproken door de familierechtbank. Een kandidaat wordt al dan niet 'bekwaam' geacht na een sociaal-psychologisch onderzoek. Dit houdt rekening met de geschiktheid van de adoptieouder, de belangen van het geadopteerde kind en de persoonlijke, familiale en medische situatie van de betrokkene en zijn of haar beweegredenen.

In het Waalse Gewest organiseert het AVIQ het Salon 'enVIE d'Amour', dat advies en oplossingen aanbiedt voor een emotionele, relationele en seksuele zelfredzaamheid.²⁷⁸ Op deze beurs werd een ouderschapsruimte ingericht, waar taboes over het thema opvoeding worden doorbroken. Een groep die zich richt op opvoeding is belast met het in kaart brengen van alle acties hieromtrent in het

Franstalige landsgedeelte. Vervolgens formuleert deze groep voorstellen om het bestaande aanbod te verbeteren.²⁷⁹

c) In de Vlaamse Gemeenschap blijkt uit een studie van 2018 over seksueel geweld bij vrouwen met een handicap in Vlaanderen, dat in de instellingen waar vrouwen met mentale beperkingen leven, seksualiteit nauwelijks aan bod komt, dat hun seksuele kennis en autonomie beperkt zijn en hun seksualiteit niet gerespecteerd wordt. Onderzoekers stellen de nood vast aan expertisebevordering bij (toekomstige) professionals om signalen van seksueel geweld te herkennen en vrouwen na seksueel geweld op te vangen en te begeleiden, met aandacht voor hun seksualiteit en seksuele en relationele ervaringen, met name op het gebied van onderwijs.

In het Waalse Gewest is een leermiddelencentrum 'Handicaps et Sexualités' opgericht voor al wie informatie wenst over het emotionele, relationele en seksuele leven van mensen met een handicap. In het kader van het beleid voor een emotioneel en seksueel volwaardig leven, komt de kwestie ouderschap aan bod in gerichte opleidingen en een *gemakkelijk leesbaar* boekje. Er worden ook trainingen en coachingssessies georganiseerd voor professionals en al wie met dit onderwerp te maken krijgt.²⁸⁰ Het Proximam-project heeft tot doel bijzonder kwetsbare vrouwen, waaronder vrouwen met een handicap, op te vangen om een relatie op te bouwen, de relatie positiever te maken en de moeder de nodige middelen aan te reiken zodat ze met haar kind naar een reguliere woning kan verhuizen.²⁸¹

In Brussel financiert de FGC ook het leermiddelencentrum 'Handicaps et Sexualités'. De dienst Phare neemt deel aan de beurs enVIE d'Amour.

In de Duitstalige Gemeenschap biedt het SENS-aanbod van de DSL advies en ondersteuning aan personen met een handicap en hun naasten, als antwoord op hun vragen over emotionele relaties en liefdesleven, emoties en seksualiteit.

Onderwijs

Vraag 22.

a) In de Vlaamse Gemeenschap werden verschillende beleidsmaatregelen ingevoerd om het gewone onderwijs inclusiever te maken: het decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften (*M-decreet*), een nieuw ondersteuningsmodel (zie verder) en het decreet betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding. De strategie naar een inclusiever onderwijs bestaat erin dat ouders de keuze hebben om hun kind in te schrijven op een gewone school en dat deze scholen de redelijkheid van de aanpassingen beoordelen die nodig zijn om een leerling studievoortgang te laten maken, op basis van een individueel aangepast curriculum. Als door de beslissingen van de ouders en de scholen het aantal leerlingen in het bijzonder onderwijs drastisch verminderd, zal een garantiesysteem in werking treden dat een overdracht van middelen van het bijzonder onderwijs naar het algemeen onderwijs in gang zet. Na de invoering van het *M-decreet* op 01/09/2015 had deze strategie een onmiddellijk effect op het basisonderwijs en een beperkter effect op het secundair onderwijs.²⁸²

In de Franse Gemeenschap, voorziet het decreet van 03/05/2019 in de oprichting van speciale onderwijsklassen of -faciliteiten binnen de gewone onderwijsgebouwen. Deze klassen worden 'inclusieve klassen' genoemd. Ze worden in een school binnen het gewoon onderwijs ingericht.²⁸³ Er werden eveneens twee decreten aangenomen om het hoger onderwijs inclusiever te maken. Het eerste decreet definieert het landschap van het hoger onderwijs en de academische studieorganisatie (landschapsdecreet) en biedt studenten met moeilijkheden de mogelijkheid aan om het jaarprogramma te verlichten.²⁸⁴ Het tweede deel decreet betreffende het inclusief hoger onderwijs is bedoeld om de toegang tot de gebouwen te vergemakkelijken en te zorgen voor een onderwijsaanbod dat aangepast is aan de behoeften van de studenten, bijv. via ondersteunende diensten en redelijke aanpassingen.²⁸⁵

In het Waalse Gewest biedt het AVIQ, in het kader van de individuele steun, een financiële ondersteuning voor een begeleidingstraject van maximum 450 uren/jaar voor studenten van het hoger onderwijs of het volwassenonderwijs. Het protocol tussen het AVIQ en de onderwijsadministratie, dat in 2019 werd bijgewerkt, heeft tot doel de samenwerking tussen beide sectoren te bevorderen, rekening houdend met hun specificiteit, in het belang van de studenten en hun gezinnen.²⁸⁶

In de Duitstalige Gemeenschap werd tijdens de laatste legislatuur meer nadruk gelegd op de individuele begeleiding van de leerlingen. Sinds 01/09/2017 is de zgn. 'compensatie voor de nadelen' ingevoerd. Deze compensatie maakt het mogelijk om een specifiek en individueel tekort van de leerling te compenseren met materiële, immateriële, methodische, didactische of organisatorische maatregelen. Heel wat leerlingen hebben reeds gebruik gemaakt van deze compensatie.²⁸⁷ De 'puntenbescherming' werd op 01/09/2018 ingevoerd en zorgt ervoor dat de leerling in één of meerdere deelgebieden van het curriculum of het schoolkader niet wordt geëvalueerd, omdat er leemten zijn die niet of nog niet kunnen worden opgevuld.²⁸⁸

b) In de Vlaamse Gemeenschap heeft het *M-decreet* niet alleen impact gehad op het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs. Het heeft ook het aantal leerlingen teruggedrongen dat via het geïntegreerde onderwijs in het normale onderwijs wordt ondersteund. Er werden begeleidende maatregelen genomen om deze situatie te compenseren: de garantie dat de budgetten op het niveau van 2014-2015 zullen blijven, ondanks de daling van het aantal schoolinschrijvingen,²⁸⁹ en de vervroegde inwerkingtreding van de waarborgregeling regeling in het bijzonder onderwijs.²⁹⁰ Sinds

2017 is er een nieuw ondersteuningsmodel ingevoerd dat de hierboven beschreven maatregelen integreert in één enkel model, door middel van het geïntegreerd onderwijs, het inclusief onderwijs en de steun op basis van het waarborgsysteem.²⁹¹ In overleg met de ouders, het centrum voor leerlingenbegeleiding en de school voor bijzonder onderwijs, bepaalt de school de benodigde ondersteuning op basis van de behoefte.²⁹² Bij de invoering van het nieuwe ondersteuningsmodel werd een extra budget van € 15.200.000 beschikbaar gesteld.²⁹³ Daarnaast wordt een jaarlijks budget van ongeveer € 3.000.000 euro voor aangepast lesmateriaal toegekend.²⁹⁴ Wat de infrastructuur van de scholen betreft, moeten nieuwbouw- en/of verbouwingsprojecten voldoen aan specifieke toegankelijkheidsregels v. Voor het bestaande patrimonium zijn er onvoldoende middelen, maar het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs speelt een ondersteunende rol en geeft informatie over de toegankelijkheid van schoolgebouwen.

In de Franse Gemeenschap verplicht het decreet van 07/12/2017 de gewone scholen om leerlingen met bijzondere behoeften op te vangen mits redelijke aanpassingen, op voorwaarde dat hun situatie niet vereist dat zij in het buitengewoon onderwijs worden opgevangen.²⁹⁵ Redelijke aanpassingen kunnen van materiële, organisatorische of pedagogische aard zijn. Ze zijn bedoeld voor leerlingen met specifieke behoeften, die erkend worden op basis van een door specialisten gestelde diagnose, en worden ingevoerd in onderling overleg met de betrokken actoren.²⁹⁶ Het decreet van 30/01/2014 betreffende het inclusieve volwassenenonderwijs en het besluit van 05/07/2017 bevorderen de toegang tot volwassenenonderwijs voor studenten met een handicap hebben tot doel de verschillende belemmeringen weg te werken die de toegang tot deze studies bemoeilijkt.²⁹⁷ Wat het hoger onderwijs betreft, bepaalt het decreet betreffende het hoger onderwijs (zie vraag a) dat de onthaal- en ondersteuningsdiensten van de instellingen voor hoger onderwijs een geïndividualiseerd ondersteuningsplan moeten opstellen, de uitvoering ervan moeten verzekeren en het plan moeten evalueren (en indien nodig aanpassen) in functie van de behoeften van de student.²⁹⁸

In Brussel heeft de FGC haar ondersteunende diensten voor onderwijs voor mensen met een handicap versterkt. Deze maatregelen omvatten specifieke acties op het gebied van 'inclusief onderwijs' uitgevoerd door erkende begeleidingsdiensten²⁹⁹, de versterking van de hulp bij de inclusie op gewone scholen en meer interventies voor pedagogische ondersteuning bij hogere en universitaire studies.³⁰⁰

c) Er zijn geen specifieke maatregelen om de opleiding en aanwerving van leerkrachten met een handicap te bevorderen en te ondersteunen. Elke situatie wordt individueel onderzocht. Als een persoon een specifieke inrichting of aanpassing van zijn werkomgeving nodig heeft, dan kan dit worden overwogen.

Vraag 23.

a) **Ter herinnering:** in België zorgt het stelsel van de verplichte ziektekostenverzekering dat bijna de gehele Belgische bevolking gedekt is door het openbare stelsel van gezondheidszorg en derhalve toegang heeft tot een kwalitatief hoogwaardige gezondheidszorg.³⁰¹

In de Vlaamse Gemeenschap worden 3 actiegebieden overwogen. Voor de thuiszorg krijgen de diensten voor gezinszorg een extra subsidie om mensen met een handicap te ondersteunen. De personen met een handicap hoeven niet de volledige kosten van een uur gezinszorg te betalen, maar enkel het gebruikerstarief. In het geval van andere dienstverlening moeten zij hun zorg aan werkelijke kost betalen. Binnen de geestelijke gezondheidszorg werd een betere samenwerking tussen het VAPH en de psychiatrische ziekenhuizen tot stand gebracht, om de opvang van personen met een handicap te verbeteren. Er werd ook onderzocht of en hoe mensen met een dubbele diagnose die een persoonlijk budget hebben, hun PVF kunnen terugbetalen. Voor de ouderenzorg werd aan de Universiteit Antwerpen onderzocht hoe de PVF kan worden ingezet in het kader van gesubsidieerde/erkende capaciteiten voor ouderenzorg, in het belang van de vrije keuze van personen met een handicap en hun toegang tot de verschillende zorgsectoren.

In het Waals Gewest, is, wat de betaalbaarheid betreft, het Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid gewijzigd om er de derdebetalersregeling in op te nemen.³⁰² Het AVIQ heeft een onderzoek laten uitvoeren naar de toegang tot de zorg voor personen met een handicap.³⁰³ Bovendien controleert de Direction des Infrastructures médico-sociales van het AVIQ bij de toekenning van subsidies voor de inrichting van medisch-sociale infrastructuren of de plannen wel voldoen aan de toegankelijkheidsnormen.

In Brussel subsidieert de GGC een mobiele interventiecel voor personen vanaf 16 jaar met (een vermoeden van) mentale handicap en gedragsproblemen. Het doel is om deze stoornissen te verminderen, om de mentale toestand van de patiënten en het samenleven met naasten of in de institutionele omgeving te verbeteren.³⁰⁴

b) In het Waals Gewest heeft het 'Plateforme Annonce Handicap' een website ontwikkeld waarop de goede praktijken worden uiteengezet voor professionals die een diagnose moeten melden.³⁰⁵ Het MOBI-project van Interreg³⁰⁶ ontwikkelt een e-learningmodule om de vaardigheden van professionals op het gebied van dubbele diagnose aan te scherpen. In het kader van dit project worden ook opleidingsdagen georganiseerd door de verschillende partners.

Bevoegdverklaring en rehabilitatie

Vraag 24.

a) In Vlaanderen zijn de centra voor psychosociale rehabilitatie van volwassenen bedoeld voor gebruikers die door een ernstige behoefte aan geestelijke gezondheidszorg bepaalde capaciteiten verliezen of slechts over beperkte capaciteiten beschikken, en als gevolg daarvan ernstige moeilijkheden ondervinden bij het vinden of behouden van een plaats op school of een job, of om in een familiale omgeving te leven of hun autonomie te bewaren. Deze centra bieden een poliklinisch of residentieel revalidatieprogramma van beperkte duur aan.³⁰⁷ Psychiatrische verpleeghuizen en initiatieven op het gebied van beschermd wonen bieden herstellzorg en begeleiding aan volwassenen en senioren met ernstige en langdurige psychische problemen.³⁰⁸

Het Waals Gewest heeft multidisciplinaire revalidatie- en referentiecentra ter beschikking. De revalidatiecentra bieden mensen met verschillende functiebeperkingen een multidisciplinair revalidatieprogramma aan, met het oog op een zo groot mogelijke autonomie en een optimale socio-familiale herinschakeling.³⁰⁹ Multidisciplinaire referentiecentra zijn gespecialiseerd in bepaalde pathologieën en bieden hun patiënten levenslange ondersteuning. Na de diagnose kunnen zij de voortgang van hun (meestal) poliklinische patiënten volgen en hen zo nodig voorzien van de nodige informatie, voorlichting en psychosociale ondersteuning. In dit verband moet de samenwerking met andere eerstelijns- en tweedelijns-zorgverleners worden vermeld.

In Brussel zorgt de GGC voor de erkenning en subsidiëring van bicommunautaire centra en diensten voor mensen met een handicap. Momenteel zijn er 7 opvangcentra en 11 dagcentra. De opdracht van deze centra is het bevorderen van de integratie en participatie van personen met een handicap.³¹⁰ Sinds 01/01/2019 financiert Iriscare 24 bicommunautaire functionele revalidatiecentra.³¹¹

b) In Vlaanderen worden interventies voor revalidatie-uitrustingen vastgelegd in een revalidatieovereenkomst. De financiële bijdrage van de gebruiker in de kosten van de gezondheidszorg wordt bij decreet vastgesteld. Er kunnen in principe geen extra kosten aan de zorggebruiker in rekening worden gebracht (tenzij anders vermeld in de overeenkomst). Er wordt rekening gehouden met de specifieke situatie van personen met een handicap: personen met een handicap die een hogere uitkering krijgen op basis van bijv. hun handicapgerelateerd inkomen, betalen geen persoonlijk aandeel of betalen minder.

In het Waalse Gewest worden de centra voor personen met een handicap georganiseerd op basis van een overeenkomst met het AVIQ, dat een gelijke toegang voor iedereen garandeert, afhankelijk van de naleving van een aantal criteria. Over het algemeen neemt de patiënt niet financieel deel aan de zorg die door het Waals Gewest via de ziekenfondsen wordt verzekerd.³¹²

In de Duitstalige Gemeenschap wordt bij de financiering van de rehabilitatiediensten op lange termijn, die onder haar bevoegdheid vallen, geen onderscheid gemaakt in termen van financiering en toegang.

Werk en werkgelegenheid

Vraag 25.

a) Op federaal niveau biedt de uitkeringsverzekering een vervangingsinkomen voor werknemers met een meer dan een maand ziekteverzuim waarvan de gezondheidstoestand een tijdelijk of permanent loonverlies van meer dan 66% rechtvaardigt.³¹³ De sociale inspectie kan sinds 2018 gebruik maken van 'mystery calls' op de arbeidsmarkt, waardoor ze anoniem discriminatie kunnen onderzoeken. Ze worden ingezet in het kader van de toepassing van de drie bestaande antidiscriminatie wetten³¹⁴ en dus ook op het gebied van handicap. In 2019 werd een nieuw wettelijk kader voor positieve actie goedgekeurd voor werkgevers ten aanzien van kansarme groepen, waaronder mensen met een handicap.³¹⁵ Het RIZIV is ook gestart met een grootschalig pilootproject om het *Individual Placement Support* -model te valideren. Deze methode, bedoeld voor patiënten met een langdurige en ernstige psychische aandoening, werkt volgens het '*place then train*' -principe, met actieve ondersteuning van hiertoe opgeleide job coaches.³¹⁶ De communicatiecampagne 'Handicapable' wordt voortgezet om overheden en mensen met een handicap te informeren over redelijke aanpassingen bij de selectieprocedure, de prioritaire aanwerving en de inrichting van de werkplek.³¹⁷ Op het vlak van selectie heeft een hervorming het mogelijk gemaakt dat mensen met een handicap hun proefperiode op deeltijdbasis kunnen voltooien en zijn er procedures voor taaldiploma's in gebarentaal opgezet.

Alle beleidsniveaus organiseren jaarlijks gezamenlijk de nationale actie 'Duoday'.³¹⁸

Het Vlaamse Gewest heeft verschillende maatregelen getroffen om de arbeidsparticipatie van vrouwen en mannen met een handicap te bevorderen. De Vlaamse ondersteuningspremie (VOP) is een loonsubsidie voor werkgevers die personen met een handicap in dienst nemen of voor zelfstandigen met een handicap. De premie bedraagt 20% of 40% van het referentiesalaris, afhankelijk van de duur van het recht op VOP. In sommige gevallen kan de premie worden verhoogd tot 60% van het referentiesalaris.³¹⁹ Sinds 1 januari 2019 is de doelgroep van de premie uitgebreid naar personen met een indicatie van een handicap waarvan de situatie nog kan veranderen, maar die vanwege hun medische situatie problemen ondervinden bij hun herinschakeling. De premie bedraagt 20% voor een periode van maximaal 2 jaar (deze kan worden verlengd en verhoogd tot 60%). Het beleid m.b.t. werkplekklaren werd in 2018 hervormd, onder meer door de herziening van de regels voor de individuele beroepsopleiding van personen met een handicap. De aanwerving van personen met een handicap wordt gegarandeerd voor een periode die minstens de duur van de individuele beroepsopleiding omvat. De reglementering inzake speciale werkgelegenheidsmaatregelen werd aangepast, zodat ook werkzoekenden en leerlingen met een handicap het recht hebben op redelijke aanpassingen op de werkvloer.³²⁰ Het decreet van 25/04/2014 houdende de werk- en zorgtrajecten voorziet in een gespecialiseerde begeleidingsdienst voor werkzoekenden met medische, mentale, psychologische, psychiatrische en/of sociale problemen, die (tijdelijk) niet in staat zijn om betaald werk te verrichten, hetzij in het normale arbeidscircuit, hetzij in de sociale economie.³²¹ Daarnaast formuleert het strategisch Gelijkekansen- en Diversiteitsplan 2016-2020 tal van concrete acties om de 3%-doelstelling voor de tewerkstelling van mensen met een handicap of chronische ziekte binnen de Vlaamse overheid te bereiken.³²² Eind 2018 waren 678 werknemers van de Vlaamse overheid (1,8%) geregistreerd als personen met een handicap of chronische ziekte.³²³

In 2016 heeft de Franse Gemeenschap een adviseursfunctie gecreëerd om de inschakeling van personen met een handicap in de overheidsdiensten te bevorderen en een structurele aanpak ter zake te stimuleren.³²⁴

In het Waals Gewest wordt op twee sporen gewerkt om de werkgelegenheidsgraad op te krikken: via wettelijke verplichtingen enerzijds en via sensibilisering van de werkgevers anderzijds.³²⁵ De Waalse arbeidsbemiddelingsdienst FOREM heeft ondersteunende maatregelen voor werkzoekenden³²⁶ met een handicap opgezet en voorziet in opleidingen voor begeleiders om tegemoet te komen aan de behoeften van personen met een handicap³²⁷. De Waalse regering heeft aldus de bepalingen met betrekking tot de aanwerving en loopbaan van personen met een handicap bij de Waalse overheidsdienst geactualiseerd³²⁸. De overheidsdiensten moeten om de twee jaar, in samenwerking met het AVIQ, verslag uitbrengen over de tewerkstelling van personen met een handicap.

De Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft in 2014 het pilootproject 'Pool H' gelanceerd, dat tot doel heeft een face-to-face prospectie te organiseren voor werkgevers uit de privé- en de overheidssector die actief zijn in het Brussels Gewest en die personen met een handicap willen tewerkstellen. Gelet op het succes van deze actie³²⁹ werd het project structureel opgenomen door Actiris in 2017. Medio 2016 lanceerde Actiris ook een nieuwe projectoproep om een ondersteuning aan te bieden voor mensen met een handicap die op zoek zijn naar een job die aangepast is aan hun behoeften. In 2018 heeft het Brusselse Vormingsfonds voor Uitzendkrachten een bewustmakingscampagne opgezet voor de aanwerving van personen met een handicap.³³⁰ In het kader van de ordonnantie 'Handistreaming' werd een proefproject gestart om de voorlichting en begeleiding van mensen met een handicap, die een eigen bedrijf willen opstarten, te verbeteren, en om de actoren die deze ondernemers met een handicap begeleiden en steunen, te informeren over de bestaande steunmaatregelen. Daarnaast dragen verschillende activerings- en inschakelingsmaatregelen ook bij aan de duurzame integratie van mensen met een handicap op de arbeidsmarkt.³³¹ Wat het ambtenarenapparaat betreft, is het beleid inzake personen met een handicap opgenomen in de lijst van vijf prioriteiten voor het diversiteitsbeleid binnen het gewestelijk openbaar ambt voor de periode 2016-2020. Elke gewestelijke overheidsdienst moet deze doelstelling in haar diversiteitsplan opnemen en concrete acties ondernemen. In 2018 werd een gewestelijk platform voor personen met een handicap opgericht.³³² In 2018 werden nieuwe regels geformuleerd om het percentage van 2% werknemers met een handicap te bereiken.³³³ Op het niveau van de FGC bedraagt de tewerkstellingsgraad van personen met een handicap in de overheidsdiensten bijna 5%.³³⁴ Daartoe werden verschillende maatregelen genomen m.b.t. de aanwerving, het onthaal en de begeleiding van personen met een handicap.³³⁵ Er werden ook opleidingen en evenementen georganiseerd om de tewerkstelling van personen met een handicap te bevorderen, zowel in de overheids- als in de privésector.³³⁶

In de Duitstalige Gemeenschap stelt de DSL, in samenwerking met de bedrijven, verschillende gerichte maatregelen voor ter bevordering van de integratie op de arbeidsmarkt.³³⁷ In juni 2016 werd ook de studie "L'emploi assisté, l'économie sociale et les mesures d'activation du point de vue des personnes handicapées en Communauté germanophone" (begeleid werk, sociale economie en activeringsmaatregelen vanuit het oogpunt van personen met een handicap in de Duitstalige Gemeenschap) gepubliceerd. Deze studie analyseert de huidige situatie en stelt een aantal maatregelen voor om de integratie van deze personen op de arbeidsmarkt te bevorderen of de overgang te vergemakkelijken, en uiteindelijk de arbeidsparticipatie te verhogen. In de periode 2014-2019 was het transversale project "Integratie in de economische regio" van het concept van regionale ontwikkeling gericht op het bevorderen van de tewerkstelling voor mensen met een handicap.³³⁸ Op het niveau van het openbaar ambt werd de toestand van de tewerkstelling van personen met een handicap beoordeeld in 2016. Het resultaat is bemoedigend en heeft aangetoond dat de overheidsdiensten van de Duitstalige Gemeenschap openstaan voor mensen met een handicap. Er werd afgezien van de invoering van een werkgelegenheidsquotum voor personen met een handicap en de voorkeur gegeven aan concrete maatregelen die de werkgelegenheid daadwerkelijk bevorderen.

b) Op federaal niveau werd in 2019 een nieuwe regelgeving goedgekeurd om een nieuwe status te creëren voor werklozen met een ernstige medische, fysieke, mentale, psychiatrische of psychologische handicap.³³⁹ Dit regelgevend kader stelt hen in staat om na de eerste 36 maanden van werkloosheid door bemiddelingsdiensten te worden bijgestaan en gedurende een langere periode een meer specifieke ondersteuning te krijgen in hun zoektocht naar werk. Hun Inkomen blijft gegarandeerd zolang ze positief samenwerken met de bemiddelingsdiensten. Daarnaast is de federale regelgeving inzake overheidsopdrachten aangepast om de opwaardering van beschutte werkplaatsen mogelijk te maken en te bevorderen.³⁴⁰

In het Vlaamse Gewest werden de vroegere beschutte en sociale werkplaatsen in 2015³⁴¹ hervormd tot 'tewerkstellingsplaatsen op maat' evenals de doelgroepenondersteuning aangepast. Het proefproject *Brake-out* (2018) heeft tot doel mensen met een handicap te empoweren en voldoende leermogelijkheden en ervaringen aan te reiken, zodat ze worden klaargestoomd voor de reguliere arbeidsmarkt, het verenigingsleven of andere domeinen die bijdragen aan de kwaliteit van hun toekomstige leven.³⁴²

Het Waals Gewest voerde verschillende maatregelen in voor de begeleiding en ondersteuning van de tewerkstelling in een gewone werkomgeving. Deze maatregelen vertrekken vanuit de toegevoegde waarde van de werknemer en de ontwikkeling van zijn of haar vaardigheden.³⁴³ Het 'transition-insertion' project heeft als doel schoolverlaters te ondersteunen bij hun overstap naar de arbeidsmarkt, via een referent-coördinator in de scholen voor gespecialiseerd onderwijs.³⁴⁴ Sinds 2014 is een nieuwe regelgeving van kracht met betrekking tot aangepaste centra voor socio-professionele opleiding en integratie. In eerste fase wordt het professionele project uitgetekend en gevalideerd, waarna een mogelijke kwalificerende opleiding en ondersteuning bij de inschakeling in het bedrijf wordt voorgesteld.³⁴⁵ De projecten van de Waalse arbeidsbemiddelingsdienst en het socio-professionele inschakelingsproject bieden aangepaste ondersteuning voor doven en slechthorenden in hun zoektocht naar werk en integratie op de werkvloer. Er werden samenwerkingsovereenkomsten gesloten met FOREM om opleidingen voor werkzoekenden en werknemers te organiseren en met het 'Institut wallon de formation en alternance et des indépendants et petites et moyennes entreprises' voor leercontracten of opleidingen tot bedrijfsleider te organiseren.

In de Duitstalige Gemeenschap heeft de regering de wetgeving³⁴⁶ aangepast zodat personen die tot een bedrijfsinterne opleiding zijn toegelaten (ter voorbereiding op de professionele inschakeling van personen met een handicap of om een eerste alternerende opleiding te volgen), de kans krijgen om aangeworven te worden in de instelling waar zij een dergelijke opleiding hebben gevolgd, zonder voorafgaande oproep tot kandidaatstelling. Deze aanpassing maakt een vlotte overgang van een bedrijfsinterne opleiding of een succesvolle alternerende opleiding naar een stabiele arbeidsovereenkomst mogelijk.

c) Op federaal niveau is het verbod op discriminatie van personen met een handicap opgenomen in de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie. Het weigeren van redelijke aanpassingen wordt beschouwd als een vorm van discriminatie. In 2018 werd een e-learningmodule gelanceerd over de non-discriminatiewetgeving, de criteria die door deze wetgeving worden beschermd en praktijkvoorbeelden. Sinds 2019 biedt de FOD Beleid en Ondersteuning ook organisatorische en financiële steun voor bewustmakingsessies voor federale ambtenaren, met als thema zichtbare en onzichtbare handicaps.

Unia ondersteunt de 3 gewesten met gratis interactieve online trainingsmodules over de antidiscriminatiewetgeving, diversiteitsbeleid en handicap.³⁴⁷

In Vlaanderen staat het Actieplan ter Bestrijding van Arbeidsgerelateerde Discriminatie centraal in het antidiscriminatiebeleid mbt tewerkstelling.³⁴⁸ Het plan werd in 2016 geactualiseerd met de bedoeling om werkgevers via instrumenten en publicaties hun antidiscriminatiebeleid in de praktijk

te brengen. Daarnaast werd ingezet op concrete acties zoals de campagne "*Het is gauw gebeurd*"³⁴⁹, onderwijs en opleiding, het stimuleren van sectorspecifieke zelfregulering (via de sectorakkoorden en een specifiek actieplan in de sector van de dienstencheques), en meer controles door de Vlaamse sociale inspectie.

De Franse Gemeenschap voert objectieve, op competenties gebaseerde selectieprocedures, waarbij personen met een handicap redelijke aanpassingen kunnen aanvragen. Daarnaast worden er regelmatig opleidings- en bewustmakingsmodules over de bestrijding van discriminatie georganiseerd door de personeelsafdelingen. In deze modules komen de thema's inclusie, handicap en het recht op redelijke aanpassingen aan bod.

In het Waalse Gewest werd het programma voor bewustmaking rond handicap en demystificatie aangepast om de acties ter bestrijding van discriminatie flexibeler te maken en werkgevers beter te bereiken. Het AVIQ ondernam in dit verband een reeks concrete acties³⁵⁰, zoals de financiering en ondersteuning van deskundigen voor aanpassingen op de werkplek.³⁵¹

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nam een ordonnantie aan ter bestrijding van discriminatie bij aanwerving en tewerkstelling. Het maakt het mogelijk om discriminatietests uit te voeren via situatietests en/of mystery calls.³⁵² Handicap is een van de discriminatiecriteria waarop wordt getest.³⁵³ Sinds 2016 wordt bovendien jaarlijks een projectoproep gelanceerd rond de bestrijding van discriminatie en de bevordering van diversiteit op de werkvloer.³⁵⁴ Ten slotte heeft de Regering een hervorming van de regionale diversiteitsinstrumenten goedgekeurd.³⁵⁵

In de Duitstalige Gemeenschap trad in 2019 het nieuwe decreet "AktiF en AktiF PLUS" dat de werkgelegenheid in de Duitstalige Gemeenschap moet bevorderen in werking.³⁵⁶ Werkgevers (uit privé of overheid) kunnen een (in sommige gevallen verhoogde) subsidie ontvangen als ze werkzoekenden in dienst nemen die benadeeld worden op de arbeidsmarkt. Het is een inclusieve maatregel die geen rekening houdt met andere statussen/vervangingsinkomens, waardoor personen met een handicap uit de werkloosheid gehaald worden.

c) Op federaal niveau werd op 05/01/2017 de wet betreffende werkbaar en wendbaar werk goedgekeurd. Deze wet vormt het orgelpunt van een breed debat dat sedert 2015 wordt gevoerd, en de modernisering van de arbeidsmarkt in het licht van de uitdagingen van de 21ste eeuw beoogt.³⁵⁷ De wet ambieert een juridisch kader te scheppen voor een reeks maatregelen om het privéleven te verzoenen met het beroepsleven, en zo een volledige gelijkheid tussen vrouwen en mannen tot stand te brengen.³⁵⁸

Adequate levensstandaard en sociale bescherming

Vraag 26.

a) Op federaal niveau, houdt het derde Plan Armoedebestrijding (2016-2019) rekening met de handicapdimensie. In dit verband worden verschillende maatregelen genoemd, zoals het verhogen van de minimale sociale zekerheidsuitkeringen en sociale bijstand, het vergemakkelijken van de overgang naar betaald werk of het verbeteren van de toegang tot rechten.³⁵⁹

Ook op Vlaams niveau werd de situatie van personen met een handicap opgenomen in het Plan Armoedebestrijding.³⁶⁰ Concreet is bij de invoering van het systeem van persoonsvolgende financiering voor personen met een handicap bijzondere aandacht besteed aan de kosten voor het levensonderhoud van deze personen (zie vraag 18).³⁶¹

In het Waals Gewest is de handicapdimensie opgenomen in verschillende domeinen van het Waalse Armoedebestrijdingsplan, zoals de diensten voor gezinnen, het vervoer en het toerisme.³⁶² De Waalse huisvestingsmaatschappij 'Société wallonne du Logement' stelde een leidraad op voor openbare huisvestingsmaatschappijen om gebruikers met een handicap wegwijs te maken en om aanpasbare woningen te helpen ontwerpen.³⁶³ Tot slot zijn er verschillende acties ondernomen in het kader van het Waalse toegankelijkheidsplan 2017-2019 om de actie 'construire adaptable' (aanpasbaar bouwen) te blijven ondersteunen.³⁶⁴

In de Duitstalige Gemeenschap werden projecten specifiek gericht op personen met een handicap ter bestrijding van armoede en uitsluiting en ter bevordering van de integratie van alle bevolkingsgroepen uitgevoerd.³⁶⁵

b) België heeft een doeltreffend systeem van sociale bescherming dat ook bijstand aan personen met een handicap dekt.³⁶⁶ Personen met een handicap lopen echter een groter armoederisico dan de rest van de bevolking. Er werd een grondige studie uitgevoerd om de sociale situatie en het transversale ondersteuningsbeleid in kaart te brengen en te evalueren. Dit werk heeft geleid tot de publicatie van het werk 'Handicap en armoede in België' in 2019, dat ook conclusies en aanbevelingen formuleert om de armoedesituatie te verbeteren.³⁶⁷

Op federaal niveau wordt een inkomensondersteuningsbeleid gevoerd dat gebaseerd is op de stelsels van de sociale bijstand en sociale zekerheid. Sinds 2014 werden verschillende uitkeringen voor personen met een handicap verhoogd.³⁶⁸ Om de waardigheid van personen met een handicap te vrijwaren, heeft het huwelijk of de wettelijke samenwoning van personen met een handicap sinds 01/08/2018 niet langer tot gevolg dat hun federale uitkering fors daalt. Door de plafonds van de integratietoelage voor personen met een handicap te verhogen, wordt een groter deel van hun inkomen vrijgesteld. Er wordt dus niet langer een hoge 'prijs voor de liefde' betaald.³⁶⁹ In 2019 werd de MyBEnefits applicatie gelanceerd: deze stelt betrokkenen in staat om gemakkelijk na te gaan op welke voordelen ze recht hebben en om online een erkenning aan te vragen.³⁷⁰

Door de zesde staatshervorming werden verschillende bevoegdheden, waaronder de kinderbijslag en de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden, overgeheveld naar de gefedereerde entiteiten.³⁷¹ Deze hebben sinds 1 januari 2014 geleidelijk aan nieuwe systemen ingevoerd om onder meer mensen met een handicap te ondersteunen.

Sinds 2019 is kinderbijslag een Vlaamse bevoegdheid. In de Vlaamse Gemeenschap bestaat er in het kader van het groeipakket een aparte zorgtoeslag voor kinderen met een specifieke ondersteuningsbehoefte³⁷². Naargelang de ernst van de ondersteuningsbehoefte bedraagt de maandelijkse toeslag €82,37 tot €549,12. Er bestaan ook andere financiële toelagen verbonden aan

specifieke ondersteuningsbehoeften, zoals de zorguitkering die kinderen met een grotere behoefte aan ondersteuning automatisch recht geeft op een zorgbudget (zie vraag 18) of nog het zorgbudget voor mensen met een zware zorgbehoefte (€ 130 per maand). Sinds januari 2019 maakt de Vlaamse Sociale Bescherming ook financiële tussenkomst op het gebied van mobiliteitshulpmiddelen mogelijk. In de toekomst zal de Vlaamse Sociale Bescherming ook de revalidatiesector, een deel van de geestelijke gezondheidszorg en de thuiszorg financieren.³⁷³

In het Waals Gewest wordt op vlak van gezinsbijslagen, naast de basisuitkering, een extra gezinstoelage voorzien voor zieke of kinderen met een handicap.³⁷⁴ In 2018 ontvingen 20.917 kinderen een verhoogde kinderbijslag. Deze ondersteuning op gezinsniveau stelt kinderen in staat om thuis te blijven.³⁷⁵ Er wordt ook voorzien in individuele integratiehulp.³⁷⁶ Bovendien is het Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid een instrument om sociale bescherming en ondersteunende diensten voor personen met een handicap te garanderen.³⁷⁷

In Brussel wordt op GGC-niveau de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden met een handicap (APA) tot eind 2020 nog steeds beheerd en betaald door de FOD Sociale Zekerheid. Vanaf 01/01/2021 neemt Iriscare het beheer en de uitbetaling van deze tegemoetkoming over. Het bedrag van de tegemoetkoming is afhankelijk van de handicap: hoe meer invloed de handicap de zelfredzaamheid beïnvloedt, hoe hoger het barema.³⁷⁸ Sinds 01/01/2020 is Famiris het nieuwe Brusselse openbare kinderbijslagfonds en werd een nieuwe kinderbijslagregeling van toepassing. Elk gezin zal het bedrag ontvangen dat voor hen het meest voordelig is.³⁷⁹ Het systeem voor de beoordeling van de handicap of aandoening en de bedragen van de toeslagen voor kinderen met een handicap blijven ongewijzigd.³⁸⁰

In de Duitstalige Gemeenschap werd het verhoogde toelagesysteem dat voorheen op federaal niveau werd toegepast, gehandhaafd.

c) Op federaal niveau werd in 2019 een actieplan gelanceerd om de achterstand in de aanvragen voor sociale beschermingsmaatregelen weg te werken (Directie-generaal Personen met een Handicap). Het plan omvat de volgende acties:

- De implementatie van de aanbevelingen van een interne audit, waaronder het verbeteren van de interne bedrijfsvoering, extra aanwervingen en het verduidelijken van de verwachtingen en rollen van de medewerkers;
- Een verbeterde beschikbaarheid via telefoon;
- Een nieuw computersysteem ten laatste in 2023;
- Een herziening en aanpassing van de formulieren en brieven om ze toegankelijker te maken;
- Een vereenvoudiging van de 'My handicap' applicatie, die personen met een handicap en ziekenfondsen en OCMW's in staat stelt om een aantal taken zelf uit te voeren;
- Een nauwere samenwerking met de lokale entiteiten en ziekenfondsen.

Al deze maatregelen zijn gericht op de versterking van de dienst voor personen met een handicap, die na de invoering in 2017 van nieuwe software voor het dossierbeheer heel wat technische problemen ondervond. Inmiddels werden er grote inspanningen geleverd om de achterstand in te lopen.³⁸¹

Deelname aan het politieke en maatschappelijke leven

Vraag 27.

a) Op federaal niveau werd het principe van zelfredzaamheid opgenomen in de bepalingen inzake het stemrecht van handelingsonbekwame personen.³⁸² Zolang de persoon niet onder rechtsbescherming is geplaatst voor wat het stemrecht betreft, blijft hij of zij gerechtigd om zijn of haar stemrecht uit te oefenen. Pas wanneer de gemeente op de hoogte is gesteld van een dergelijke beschermingsmaatregelen, zal de persoon geen kiesbrief ontvangen.

Het Vlaamse Gewest biedt bijstand aan lokale raadsleden met een handicap.³⁸³ Zij kunnen zich, mits een medisch attest, laten bijstaan door een persoonlijke assistent.³⁸⁴

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan een raadslid dat wegens een handicap niet zelfstandig zijn mandaat kan vervullen, zich laten bijstaan door een vertrouwenspersoon die door de kiezers van de gemeente is verkozen.

b) Voor de federale, regionale en Europese verkiezingen wordt een reeks maatregelen genomen inzake handicap. Een kiezer die omwille van een handicap niet in staat is om alleen naar het stembokje te gaan of zelf te stemmen, kan zich, met toestemming van de voorzitter van het kiesbureau en volgens zijn vrije keuze, laten bijstaan. De verkiezingsinstructies zijn aangepast om het belang van een aangepast onthaal van personen met een handicap te benadrukken.³⁸⁵ Wat de toegankelijkheid betreft, moet ten minste één op vijf stembokjes toegankelijk ingericht zijn voor personen met een handicap.³⁸⁶ Tot slot werden er in samenwerking met handicaporganisaties praktische aanbevelingen uitgevaardigd.

In het Vlaamse Gewest werden eveneens regels vastgelegd voor het ter beschikking stellen van stembureaus voor kiezers met een handicap en de normen waaraan deze bureaus moeten voldoen.³⁸⁷ In de instructies voor de stembureaus wordt benadrukt dat de toegankelijkheid van de stembureaus voor mensen met een handicap, in de breedste zin van het woord, moet worden gewaarborgd.³⁸⁸ Daarnaast werden er specifieke brochures ontwikkeld met richtlijnen voor toegankelijke verkiezingen.³⁸⁹ Tijdens de verkiezingen van 2018 en 2019 werden proefprojecten opgezet voor het gebruik van audiomodules in de stembureaus. Kiezers die omwille van medische redenen niet zelf kunnen stemmen, kunnen een volmacht geven en kiezers met een functiebeperking die zelf stemmen, kunnen gebruik maken van het stembokje dat speciaal voor hen is ingericht, indien nodig in een ander stembureau. Als zij niet zelfstandig kunnen stemmen, kunnen zij zich laten bijstaan door een persoon van hun keuze.³⁹⁰

Het Waalse Gewest stelde in het kader van de lokale verkiezingen van 2018 samen met de representatieve verenigingen en de administraties een actieplan op om de deelname van iedereen aan het democratische proces te bevorderen.³⁹¹ CAWaB organiseerde bovendien een panelgesprek met vertegenwoordigers van politieke partijen rond het thema 'Ik stem voor toegankelijkheid' om zicht te krijgen op de engagementen van deze partijen. Ze werden uitgenodigd om videocapsules uit te zenden om de belangrijkste punten van hun engagement voorafgaand aan het evenement te presenteren.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 14/10/2018 verschillende maatregelen genomen om de toegankelijkheid voor personen met een handicap te verbeteren. In eerste instantie ontvingen alle gemeenten een omzendbrief met aanbevelingen en goede praktijken op het gebied van toegankelijkheid. Vervolgens werden ook brochures over dit thema³⁹² verspreid en werd er een specifieke pagina over toegankelijkheid gecreëerd op de

verkiezingswebsite.³⁹³ Op de verkiezingsdag zelf waren 458 van de 726 stembureaus in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toegankelijk voor PBM's. Ten slotte werd na de verkiezingen een enquête, opgesteld in samenwerking met CAWaB, verspreid om de toegankelijkheid van de verkiezingen te evalueren.³⁹⁴

In de Duitstalige Gemeenschap werd een regeringsbesluit uitgevaardigd met minimale toegankelijkheidsnormen voor de begeleiding van de kiezers bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2018.³⁹⁵ Er werden brochures verdeeld en informatieavonden georganiseerd om mensen met en zonder handicap in begrijpelijke taal te informeren en personen met een handicap aan te moedigen gebruik te maken van hun stemrecht.

c) Op federaal niveau wordt een inclusief beleid gevoerd inzake selectie, opleiding en talentmanagement. Het beleid staat open voor alle individuele situaties, zodat meer vrouwen in leidinggevende functies terechtkomen en personen met een handicap aan een loopbaan bij de federale overheid kunnen beginnen. Deze personen krijgen de mogelijkheid om redelijke aanpassingen te vragen, en dit zowel in de selectieprocedure als in de uiteindelijke werkomgeving. De privacywetgeving staat echter een specifieke monitoring in de weg.

Deelname aan het culturele, recreatieve en sportieve leven

Vraag 28.

a) Zie ook vraag 9 voor de toegankelijkheid van de bebouwde omgeving

België nam deel aan het European Disability Card project. Deze kaart ambieert de maatschappelijke integratie van personen met een handicap te verhogen. Meer specifiek door het aanbieden van bepaalde voordelen hun deelname aan het culturele, recreatieve en sportieve leven te bevorderen.³⁹⁶

In Vlaanderen werd een toegankelijkheidslabel voor evenementen ontwikkeld om de toegankelijkheid in deze sectoren beter te structureren.³⁹⁷ Een van de criteria voor de erkenning van organisaties die culturele erfgoedcollecties beheren (musea, culturele archieven en erfgoedbibliotheken) is het waarborgen van de toegankelijkheid voor specifieke doelgroepen.³⁹⁸

De Franse Gemeenschap ondersteunt structureel verenigingen voor personen met een handicap.³⁹⁹ Tal van culturele actoren nemen de nodige maatregelen om de toegang voor mensen met een handicap te bevorderen.

In het Waaals Gewest heeft vzw 'Access-i' een informatieportaal opgezet over de toegankelijkheid van culturele, sportieve en recreatieve evenementen en infrastructuren.⁴⁰⁰ Wat toerisme betreft, heeft het Commissariaat-Generaal voor Toerisme (CGT) het actieplan "Toerisme voor Allen" opgezet, waarin ook de toegankelijkheid voor personen met een mobiliteitsbeperking aan bod komt. Het CGT ijvert ook voor een nauwere samenwerking met de betrokken actoren uit de toeristische en sociale sector en de deskundigen inzake toegankelijkheid.⁴⁰¹ Het CGT ondersteunt verder de Access-i-certificering van de toeristische operatoren via hogere subsidietoelagen voor werken die de toegankelijkheid van toeristische accommodaties verbeteren.⁴⁰² Wat de sport betreft, is het zwembadplan 2014-2020 gericht op de ondersteuning van renovatie- en bouwwerkzaamheden volgens vier criteria, waaronder de 'toegankelijkheid voor mensen met een beperking van welke aard dan ook'.⁴⁰³ Op het gebied van vrijetijdsactiviteiten sluit het Natur'accessible-project aan bij de wens om iedereen toegang te geven tot de natuur.⁴⁰⁴ Sinds 2017 worden alle organisatoren van openbare evenementen die een subsidie aanvragen, uitgenodigd om zich te registreren als partner van het 'Toegankelijkheidshandvest', waarin zij zich ertoe verbinden om alle mogelijke maatregelen te nemen zodat iedereen kan deelnemen aan een evenement.⁴⁰⁵

In Brussel behoren toegankelijkheid en gelijke kansen tot de criteria van een projectoproep die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest jaarlijks lanceert ter attentie van sportverenigingen voor jongeren.⁴⁰⁶ Het plan Handistreaming 2018-2019 omvatte twee projecten rond toegankelijkheid: het eerste had betrekking op de gemeentelijke sportinfrastructuur⁴⁰⁷ en het andere op de parken en groenvoorzieningen.⁴⁰⁸ Wat toerisme betreft, heeft visit.brussels een brochure met een vijftigtal musea en toeristische attracties die toegankelijk zijn voor PBM's uitgegeven met als titel 'be accessible be.brussels'⁴⁰⁹. Daarnaast werd ook een praktische gids gepubliceerd voor de organisatie van openluchtevenementen die toegankelijk zijn voor PBM's: de 'Handy Events Guide'⁴¹⁰. Sinds 2015 lanceert het Gewest jaarlijks een specifieke projectoproep aan het adres van handicapverenigingen om de toegankelijkheid te verbeteren en festivals toegankelijker te maken. De FGC lanceert een jaarlijkse oproep voor 'Handisport'-projecten met als doel mensen met een handicap te betrekken bij sportactiviteiten.⁴¹¹ De FGC zorgt voor de accreditatie van diensten die bijdragen aan de toegankelijkheid van ontmoetingsplaatsen en het inclusieve karakter van recreatieve activiteiten.⁴¹² De FGC kent ook financiële steun toe aan tal van verenigingen die zich inzetten voor de integratie van personen met een handicap in de sector van de permanente vorming, de kunsten, de audiovisuele sector, enz.

In de Duitstalige Gemeenschap is een brede toegankelijkheidsanalyse voorzien in het strategisch plan m.b.t. de regionale ontwikkeling van de Duitstalige Gemeenschap.⁴¹³ De DSL biedt ook trainingsmodules aan voor begeleiders van mensen met een handicap, zodat ze toegang kunnen krijgen tot verschillende vrijetijdsactiviteiten. Tot slot hebben de afgelopen jaren verschillende nieuwe culturele infrastructuren hun deuren geopend, waarbij rekening is gehouden met de toegankelijkheid en de participatie van mensen met een handicap.

b) Het Verdrag van Marrakesh is in de Europese Unie aangenomen en ten uitvoer gelegd door middel van twee wetgevingsinstrumenten: een verordening en een richtlijn.⁴¹⁴ De richtlijn is in 2018 naar Belgisch recht omgezet.⁴¹⁵ De Belgische wetgeving is dus sinds 22 december 2018 in overeenstemming met het Verdrag van Marrakesh.

C. Specifieke verplichtingen

Statistieken en gegevensinzameling

Vraag 29.

Op federaal niveau analyseert de FOD Economie voortdurend de integratie van de handicapdimensie in de statistieken in verschillende studiegebieden, om ze waar mogelijk volgens deze dimensie te kunnen uitsplitsen. Deze uitsplitsing moet worden beoordeeld in termen van relevantie, methodologische haalbaarheid en gevolgen voor de begroting, voor zover zij niet in strijd is met de richtsnoeren van Eurostat. Sinds 2017 publiceert Statbel jaarlijks een persbericht over de verschillende statistische gegevens die beschikbaar zijn inzake handicap.⁴¹⁶ Op het niveau van de FOD Sociale Zekerheid werd de databank met de statistische gegevens van de DG Personen met een handicap aangepast, zodat voortaan de administratieve, medische en financiële gegevens naar geslacht kunnen uitgesplitst worden. In 2018 werd een nieuwe versie van het 'Jaaroverzicht in cijfers' gepubliceerd, met een uitsplitsing naar geslacht in alle tabellen. Ook in de communicatie naar externe partners wordt systematisch naar geslacht uitgesplitst.

Sinds 2017 werkt Vlaanderen aan een indicatorenset voor de monitoring van het Vlaamse handicapbeleid.⁴¹⁷ In samenwerking met het maatschappelijk middenveld en onderzoekers werd een set van 23 indicatoren ontwikkeld, gebaseerd op het 'Schalock'-concept voor de levenskwaliteit. De Dienst Diversiteitsbeleid volgt de aanwezigheid van personen met een handicap bij de Vlaamse overheid op en publiceert deze cijfers in zijn jaarverslagen.⁴¹⁸ De gegevens worden verzameld op basis van een vrijwillige registratie (door personeelsleden) en een verplichte registratie wanneer de persoon een verzoek indient voor redelijke aanpassingen op de werkplek. De 'Inclusiespiegel Vlaanderen' (publicatie van GRIP) is een belangrijk referentiedocument met een aantal sleutelindicatoren op het gebied van onderwijs, werk, huisvesting, inkomen, sport en cultuur. In het verslag wordt de participatiekloof in cijfers voorgesteld.

In de Franse Gemeenschap wordt informatie over het publiek met een handicap op ad-hoc basis verzameld via verschillende actoren zoals de Chambre de l'Enseignement supérieur Inclusif⁴¹⁹ of de Service de l'Inspection de l'Enseignement de promotion sociale.⁴²⁰

In het Waals Gewest zijn binnen het AVIQ vier projecten in uitvoering voor de verbetering van de statistieken over sterk afhankelijke volwassenen met een handicap : toegang tot individuele gegevens die door de FOD Sociale Zekerheid worden verzameld in het kader van de erkenning van een handicap;⁴²¹ een meer diepgaande kennis over de soorten handicaps;⁴²² een betere kennis van de behoeften op het vlak van ondersteunende diensten; ⁴²³ een betere kennis van de niveaus van autonomieverlies.⁴²⁴

In Brussel zijn verschillende actoren op het niveau van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de GGC, waaronder het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad⁴²⁵ en *perspective.brussels*, verantwoordelijk voor het verzamelen, analyseren en verspreiden van gegevens. In de toekomst is het de bedoeling om één enkel informatiecentrum op te richten voor alle belanghebbenden⁴²⁶, *handicap.brussel* genaamd, met het oog het systematisch verzamelen, analyseren en verspreiden van gegevens over de rechten van personen met een handicap. Op regionaal niveau betekent de inwerkingtreding van de gelijkkansentoets dat het effect van elke maatregel nu moet worden getoetst aan vijf criteria: geslacht, handicap, etnische en culturele afkomst, seksuele geaardheid, genderidentiteit en -expressie, en sociale afkomst en situatie.⁴²⁷

In de Duitstalige Gemeenschap hebben de enige gegevens inzake handicap die door de dienst '*Ostbelgien Statistik*' worden verzameld, betrekking op 3 vragen van de arbeidskrachtenenquête (over handicaps en werkgerelateerde gezondheidsproblemen en mogelijke huisvestingsbehoeften). De DSL voert grondige studies uit, met statistieken en gegevens over onderwerpen die verband houden met handicap, om het overheidsbeleid bij te sturen.⁴²⁸

Internationale samenwerking

Vraag 30.

Alle Belgische ontwikkelingssamenwerking, zowel op federaal niveau als op het niveau van de gefedereerde entiteiten, is volledig in overeenstemming met de Agenda 2030, zijn doelstellingen inzake duurzame ontwikkeling en zijn oproep 'Leave no-one behind', die zich richt op de meest kwetsbare groepen in de samenleving.

Op federaal niveau moeten alle activiteiten in het kader van de ontwikkelingssamenwerking een benadering toepassen gebaseerd op de mensenrechten en/of de behoeften van de humanitaire hulp. Deze intersectorale aanpak stelt België in staat om rekening te houden met alle kwetsbaarheden en specifieke behoeften. De Belgische humanitaire strategie bepaalt ook dat "de humanitaire financiering gebaseerd moet zijn op de behoeften en de mate van kwetsbaarheid van de getroffen bevolking". Aangezien een handicap een criterium van kwetsbaarheid is, worden mensen met een handicap ook in aanmerking genomen bij de financiering van ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp. België onderschrijft ook het '*Charter on inclusion of persons with disabilities in humanitarian action*'.⁴²⁹ Naast deze transversale aanpak steunt België initiatieven die specifiek gericht zijn op de ondersteuning van mensen met een handicap. Zo financierde België in 2017 een innovatief project om de haalbaarheid te testen van 3D-printing en tele-revalidatietechnologieën voor mensen die steunzolen nodig hebben in Mali, Niger en Togo. In 2018 financierde België een project om de zorg voor mensen met functionele beperkingen in zorgstructuren en gemeenschappen in Noord-Kivu te verbeteren.

In Vlaanderen omvat het kaderdecreet inzake ontwikkelingssamenwerking⁴³⁰ het inclusiviteitsprincipe, zodat ook kansarme/kwetsbare groepen worden bereikt door projecten die in ontwikkelingslanden worden ondersteund. Afhankelijk van de context van het project zelf, zijn dat vrouwen, mensen met een handicap, tienermeisjes, enz. In het kader van het Vlaams Horizontaal Gelijkekansenbeleidsplan besteedt de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking bijzondere aandacht aan personen met een handicap.⁴³¹

In Brussel hebben het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de FGC verschillende ontwikkelingssamenwerkingsprojecten gelanceerd die in de praktijk bijdragen tot de inclusie van mensen met een handicap.⁴³²

In de Duitstalige Gemeenschap worden prioritaire projecten gesteund op het gebied van opleiding, werkgelegenheid en gezondheid, alsook op het gebied van de bescherming van kwetsbare bevolkingsgroepen, zoals mensen met een handicap.⁴³³

Uitvoering en opvolging op nationaal niveau

Vraag 31.

a) In België is de FOD Sociale Zekerheid aangeduid als het interfederaal coördinatiemechanisme. Zij staan in voor de coördinatie van de informatie-uitwisseling over de uitvoering van het UNCRPD en de samenwerking tussen de verschillende contactpunten die op elk overheidsniveau werden aangeduid, alsook met het onafhankelijk mechanisme en het maatschappelijk middenveld. Het ondersteunt de contactpunten door uitwisseling van informatie en beste praktijken. Er worden twee tot drie keer per jaar coördinatievergaderingen gehouden tussen alle contactpunten en er werd een online uitwisselingsplatform gecreëerd. Ten slotte informeert de FOD via halfjaarlijkse nieuwsbrieven de contactpunten over de acties, de lopende dossiers op Belgisch en internationaal niveau, het nieuws of de bepalingen van het Verdrag.

b) Het Interfederaal Centrum voor Gelijke Kansen en Bestrijding van Discriminatie en Racisme, kortweg 'Unia', werd in 2014 opgericht via samenwerkingsakkoord^{434, 435} Unia voert zijn taken uit in volledige onafhankelijkheid, zoals vastgesteld in deze samenwerkingsovereenkomsten overeenkomstig de beginselen van Parijs.⁴³⁶ In 2018 werd Unia door de Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI), in kader van de VN, erkend als een nationale mensenrechteninstelling met status B.⁴³⁷ De financiering van Unia werd vastgelegd in artikel 16 van de samenwerkingsovereenkomst, waardoor de financiering door alle betrokken partijen gegarandeerd is. Unia beslist autonoom over zijn interne organisatie, budgetbeheer en aanwerving en toewijzing van personeel.⁴³⁸

c) Organisaties die personen met een handicap vertegenwoordigen worden op verschillende niveaus actief betrokken bij de uitvoering van het Verdrag. Bijvoorbeeld:

De NHRPH was betrokken bij de ontwikkeling van het in 2015 gelanceerde federale actieplan voor personen met een handicap. Bovendien bestaat er een permanente dialoog tussen het Interfederaal coördinatiemechanisme, de NHRPH en het BDF over de uitvoering van het Verdrag. In het kader van de Conferentie van Staten die Partij zijn bij het UNCRPD worden elk jaar de handicapverenigingen (waaronder de NHRPH en het BDF) geconsulteerd voor de uitwerking van het standpunt van België. De federale overheid financiert bovendien ook de deelname van het maatschappelijk middenveld aan deze conferentie.

In 2018 heeft de Vlaanderen een rondetafelgesprek georganiseerd met alle relevante publieke en maatschappelijke actoren om de uitvoering van het Verdrag binnen de Vlaamse beleidsdomeinen te evalueren.

De CCPH van de FGC komt maandelijks samen in de dienst Phare om alle lopende zaken inzake de uitvoering van het Verdrag te bespreken.

In de Duitstalige Gemeenschap worden uitwisselingen over verschillende thema's m.b.t. het Verdrag georganiseerd tussen de vertegenwoordigers van handicaporganisaties en het contactpunt voor de Duitstalige Gemeenschap, de DSL.